

Mendelova univerzita v Brně
Agromická fakulta
Ústav aplikované a krajinné ekologie

**Možnost ekonomického rozvoje velmi malých obcí a
úloha primárního sektoru**
Bakalářská práce

Vedoucí práce:
doc. RNDr. Antonín Vaishar, CSc.

Vypracoval (a):
Alona Maldar

Brno 2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Alona Maldar**
Studijní program: Zemědělské inženýrství
Obor: Agrobiznys
Konzultant: Ing. Miloslava Ševelová
Název tématu: **Možnost ekonomického rozvoje velmi malých obcí a úloha primárního sektoru**
Rozsah práce: 35 stran, minimálně 60 000 symbolů

Zásady pro vypracování:

1. Zhodnotit evropskou literaturu, týkající se problémů malých a velmi malých venkovských sídel a jejich perspektiv. Studovat problematiku populačního ohrožení malých sídel. K tomu využít rovněž časopiseckých článků v systému Google Scholar a Directory of Open Access Journals a závěrečných prací univerzit.
2. Na základě statistických dat identifikovat na území kraje Vysočina sídla s méně než 200 obyvateli a analyzovat jejich aktuální demografický vývoj s využitím dat o bilancích obyvatelstva.
3. Vybrat několik případů velmi malých sídel a prověřit jejich ekonomickou základnu s ohledem na primární sektor. K tomu využít mj. automatizovaný registr ekonomických subjektů a další datové zdroje, případně terénního průzkumu. Situaci fotograficky dokuimentovat.
4. Diskutovat situaci a perspektivy malých a velmi malých sídel. Pokusit se o zobecnění problematiky

Seznam odborné literatury:

1. ČERMÁK, D. – VAJDOVÁ, Z. – ILLNER, M. *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 108 s. ISBN 80-7330-086-9.
2. HODAŇOVÁ, E. *Geografické aplikace malé obce*. Bakalářská práce. Brno: MZLU v Brně, 2008.
3. BERNARD, J.: Endogenní potenciály malých venkovských obcí – obtížné hledání a měření jejich vlivu. Sociologický časopis 2011, č. 4, s. 745-775.
4. HOLEČEK, J. et al. (2009): Obec a její rozvoj v širších souvislostech. Brno: GaREP, 74 s. ISBN: 978-80-904308-2-2.
5. Kadeřábková, J., Jetmar, M.: Selected issues of the development of small municipalities in the Czech Republic, financing of municipalities. European Countryside. Volume 2, Issue 2, Pages 102–117, ISSN (Online) 1803-8417, DOI: 10.2478/v10091-010-0008-2
6. Pantyley, V. (1009): Demographic Situation of Rural Population in Ukraine in the Period of Intensive Socio-Economic Transformation. European Countryside. Volume 1, Issue 1, Pages 34–52, ISSN (Online) 1803-8417, DOI: 10.2478/v10091-009-0004-6

Datum zadání bakalářské práce: říjen 2014

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2016

Alona Maldar
Autorka práce

doc. RNDr. Antonín Vaishar, CSc.
Vedoucí práce

doc. Ing. Dr. Milada Štátná
Vedoucí ústavu

doc. Ing. Pavel Ryant, Ph.D.
Děkan AF MENDELU

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: **Možnost ekonomického rozvoje velmi malých obcí a úloha primárního sektoru** vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:.....

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Za poskytnutí odborných rad, věcné připomínky, ochotu a vstřícný přístup během zpracování mé bakalářské práce ráda bych poděkovala doc.RNDr. Antonínu Vaisharovi, CSc.

Velké poděkování náleží celé mé rodině za poskytnutou možnost studia v zahraničí, za všestrannou podporu a motivaci.

ABSTRAKT

MALDAR, A. Možnost ekonomického rozvoje velmi malých obcí a úloha primárního sektoru. Bakalářská práce. Brno 2016

Bakalářská práce je zaměřena na hledání možnosti ekonomického rozvoje velmi malých obcí a na úlohu primárního sektoru. V první řadě je vyhodnocená rozsáhlá evropská literatura, týkající se problémů malých a velmi malých venkovských obcí a jejich perspektiv, kde řeší zejména problematiku populačního ohrožení menších sídel. Dále práce řeší postavení malých a velmi malých obcí v kraji Vysočina na základě výsledků sčítání lidu a situaci na trhu práce, kde popisuje sídelní strukturu obyvatelstva v kraji a jeho ekonomický stav s ohledem na primární sektor. Konkrétněji je pak zkoumán aktuální demografický vývoj obyvatelstva na území sídel s méně než 200 obyvateli v kraji Vysočina. Dále jsou vyhodnocené dostupné informace o současném stavu vybraných velmi malých obcí, a to zejména obce Michalovice a Bělá, z hlediska geografické polohy obce, demografického vývoje a struktury, ekonomické aktivity obyvatelstva. Hlavním úkolem zde bylo s využitím automatizovaného registru ekonomických subjektů a dalších datových zdrojů prověřit ekonomickou základnu těchto obcí. Zjištěné informace jsou zpracovány v tabulkách a grafech. Na závěr jsou navržené rozvojové možnosti obcí.

Klíčová slova: velmi malá obec, ekonomická základna, primární sektor, Michalovice, Bělá

ABSTRACT

MALDAR, A. Possibility of economic development of very small villages and the role of the primary sector. Bachelor thesis. Brno 2016

Bachelor thesis is focused on identifying opportunities for economic development of very small municipalities and the role of the primary sector. At the beginning, this work assesses the extensive European literature concerning the problems and prospects of small and very small rural municipalities, mostly dealing with factors influencing the population of smaller municipalities. This work also addresses to the situation of small and very small municipalities in the Vysočina region based on the results of the census and the labor market situation, moreover, this paper describes residential structure of the

settlement in the region and its economic situation with respect to the primary sector. Current demographic changes within the settlements with fewer than 200 inhabitants in the Vysočina region are examined more specifically. Then the available information on the current status of selected very small municipalities, especially of Bělá and Michalovice, is evaluated in terms of geographic location, economic activity of the population, demographic changes and structure. The main task is to examine the economic base of these municipalities using the automated register of economic entities. The findings are presented in tables and graphs. The development possibilities for the municipalities are proposed in the conclusion.

Keywords: very small municipality, economic basis, the primary sector, Bělá, Michalovice.

Obsah

1 ÚVOD.....	10
2 CÍL PRÁCE	11
3 METODIKA PRÁCE	12
4 LITERÁRNÍ PŘEHLED	13
4.1 Venkov	13
4.2 Venkovské sídlo	13
4.2.1 Velikostní kategorie venkovských sídel.....	14
4.2.2 Základní typy venkovských sídel	15
4.3 Region	15
4.4 Obec	16
4.4.1 Venkovská obec.....	16
4.4.2 Malá obec	17
4.4.3 Velmi malá obec.....	17
4.5 Nástroje rozvoje obce.....	18
4.6 Problematika malých a velmi malých obcí	19
4.6.1 Problematika populačního ohrožení malých a velmi malých obcí.....	21
5 EKONOMICKÁ A DEMOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA KRAJE VYSOČINA A VELMI MALÝCH OBCÍ.....	22
5.1 Charakteristika kraje dle polohy	22
5.2 Sídelní struktura	22
5.3 Ekonomický stav kraje.....	22
5.4 Primární sektor na Vysočině	23
5.5 Demografický vývoj velmi malých obcí.....	24
5.5.1 Vývoj počtu velmi malých obcí	26
5.5.2 Vývoj stavu obyvatelstva ve velmi malých obcích	27

6 EKONOMICKÁ ZÁKLADNA VYBRANÝCH VELMI MALÝCH OBCÍ KRAJE VYSOČINA.....	30
6.1 Příklad obce Michalovice.....	30
6.1.1 Historie a současný stav obce.....	30
6.1.2 Obyvatelstvo a jeho ekonomická aktivita.....	31
6.1.3 Podíl nezaměstnaných osob.....	33
6.1.4 Základní principy hospodaření obce	34
6.1.5 Hospodaření obce	35
6.1.5 Vlastní hodnocení hospodaření obce v roce 2013	38
6.2 Příklad obce Bělá	39
6.2.1 Stručný popis obce	39
6.2.2 Obyvatelstvo a jeho ekonomická aktivita.....	40
6.2.3 Podíl nezaměstnaných osob.....	42
6.2.4 Hospodaření obce	42
6.2.5 Vlastní hodnocení hospodaření obce v roce 2013.....	44
7 DISKUZE	45
8 ZÁVĚR.....	47
9 POUŽITÁ LITERATURA	48
10 SEZNAM GRAFŮ	51
11 SEZNAM PŘÍLOH.....	52
12 PŘÍLOHY	53

1 ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá možnostmi ekonomického rozvoje velmi malých obcí a úlohou primárního sektoru. Pro nejlepší znázornění problematiky byl vybrán kraj Vysočina, který se vyznačuje velkou rozdrobeností sídel a z ní vyplývajícím značným počtem malých a velmi malých obcí. Kromě toho průměrná velikost obce (732 obyvatel) je v mezikrajském porovnání nejnižší. Téměř polovina všech obcí kraje (48,0 %) spadá do velikostní kategorie obcí s méně než 200 obyvateli (v ČR 24,7 %).

Tradičně významné postavení má v Kraji Vysočina i zemědělství. Zdejší přírodní podmínky jsou sice podprůměrné (nadmořská výška a sklonitost pozemků snižují produkční schopnost půd) pro některé zemědělské komodity a činnosti, je však přesto území Vysočiny optimální pro produkci brambor, olejnin, pastevní chov skotu.

Ekonomický stav obce a s tím související možnosti jejího rozvoje, podle mého názoru, nejlépe odráží ekonomická základna obce, účelnost hospodaření a efektivnost využívání zdrojů. Pro zkoumání těchto ukazatelů v souvislosti s demografickou situací mnou byla vybrána obce Michalovice, která je jednou z největších velmi malých obcí v okrese Havlíčkův Brod z hlediska počtu obyvatel, a zároveň obce Bělá, spadající pod okres Pelhřimov, která představuje jednu z nejmenších velmi malých obcí v tomto okrese.

2 CÍL PRÁCE

Cílem této bakalářské práce bylo navrhnout možnosti pro ekonomický rozvoj velmi malých obcí a definovat úlohu primárního sektoru na příkladu vybraných obcí na území kraje Vysočina. Hlavním úkolem práce bylo na základě dostupných informací o současném ekonomickém stavu obcí Michalovice a Bělá prověřit jejich ekonomickou základnu a hodnotit, zda obce hospodaří účelně a efektivně. Ze získaných poznatků zhodnotit rozvojové možnosti velmi malých obcí, týkající se otázek rozpočtu, problémů obcí a spolupráce v rámci mikroregionu; pokusit se o zobecnění problematiky. Výsledky a zjištění jsou shrnuty v diskuzi a závěru.

3 METODIKA PRÁCE

Proto, aby bylo možné splnit cíle bakalářské práce, bylo nutné celkovou problematiku rozdělit do několika kapitol:

- výchozí krok představoval nastudování odborné literatury a jiných dostupných zdrojů, na základě kterých byla vypracována teoretická část zabývající se venkova,
- další krok představoval seznámení se s vyhodnocovaným krajem a následné zpracování statistických dat, tykajících se jak ekonomické/demografické charakteristiky kraje, tak i demografického vývoje velmi malých obcí na tomto území
- hlavním bodem této práce byla analýza ekonomiky vybraných obcí (Michalovice a Bělá) s ohledem na primární sektor a vlastní hodnocení hospodaření těchto obcí
- ze získaných výsledků provedeného zkoumání v rámci uvedeného metodického postupu byly zobecněny hlavní poznatky a zpracovány závěry a doporučení pro ekonomický rozvoj velmi malých obcí, které tvoří závěrečnou část této práce.

4 LITERÁRNÍ PŘEHLED

4.1 Venkov

Pojem venkov je neurčité a do jisté míry abstraktní označení osídlené kulturní krajiny se specifickými charakteristikami. Neexistuje jednoznačná definice venkova, ale v literatuře se můžeme setkat s několika způsoby, podle kterých je možno pojem venkov vymezit.

Jan Binek a kol. (2007) vymezuje pojem venkov nebo také venkovský prostor jako území, tvořené mozaikou sídel a krajiny mezi nimi. Svou prostorovou strukturou a charakterem hospodářství a společnosti je specifickou částí socioekonomické sféry, která pro podporu rozvoje vyžaduje také specifický přístup. Východiskem pro vymezování venkova je znalost sídelní struktury a vlastností a vlivů působících na vývoj osídlení. Za venkov je považováno území venkovských obcí, proto se často uvádí výraz “venkovské obce”.

Radim Perlín (2013) definuje venkov jako prostor, který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla. Pojem venkov tedy spojuje jak nezastavěné území, tak i zastavěné území malých sídel – vesnic. Pro venkov jsou charakteristické menší intenzity sociálně ekonomických kontaktů, menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují.

4.2 Venkovské sídlo

Pro vymezení venkovských sídel se v ČR běžně využívá hranice 2000 obyvatel v sídle resp. v obci jako hranice pro nepochybně venkovské sídlo (obec). Přitom existují sídla, která mají jednoznačně venkovský charakter a mají více než 2000 obyvatel a současně i existují malá města, která mají nyní i méně než 2000 obyvatel, ale jejich urbanistická struktura, architektonická kvalita jednotlivých domů nebo struktura ekonomických činností je spíše městská než venkovská. Proto venkovské sídlo lze blíže definovat pomocí celé řady nástrojů, které umožňují vymezení venkovských sídel z následujících hledisek:

- urbanistické – venkovské sídlo je vymezeno jako sídlo s typickou urbanistickou strukturou nízkopodlažní zástavby s vysokým podílem rodinných domů s málo

vyvinutou uliční sítí s dominantním prostorem návsi jako společenského a kulturního centra sídla a vysokým podílem zeleně v sídle.

- architektonické – venkovské sídlo je vymezeno jako sídla s dominancí nízkopodlažní zástavby v individuálních rodinných domech, které nemají vybudován parter (přízemí) určený k obchodní činnosti nebo ke službám. Venkovský dům je doplněn rozsáhlejším hospodářským zázemím, které sloužilo původně pro zemědělskou prvovýrobu (chlévy stáje) v současnosti slouží k zabezpečení provozu domu. Pro tradiční venkovský dům je typické vymezení dvora a zahrady s výrazně oddělenými funkcemi.
- sociální – venkovské sídlo je takové sídlo, kde existují mnohem užší sociální kontakty mezi jednotlivými obyvateli sídla, kde existuje dlouhodobá neformální sociální kontrola a participace.
- ekonomické – venkovské sídlo je takové sídlo, kde dominantní nebo rozhodující činností je zemědělství a primární výroba potravin a kde významný podíl ekonomicky aktivních osob vyjíždí do zaměstnání mimo toto sídlo.
- historické – sídlo, které v minulosti získalo městské práva je městem, ostatní sídla jsou vesnicemi. Městem by tedy byly i sídla jako Rabštejn nad Střelou s 26 obyvateli, který v současnosti nemá ani statut obce.
- administrativní – městy jsou ty obce, které stát jako města definuje a která mají právo používat městská práva a městský znak. Toto označení nově propůjčuje městům předseda Poslanecké sněmovny a nemá žádný administrativní nebo jiný význam. Jeho jediný význam je prestižní.
- statistické – venkovské sídlo je takové sídlo, které má méně než konvenčně stanovený počet obyvatel.

Právě toto poslední statistické vymezení venkovského sídla je jediné, které lze zpravidla použít, hodnotíme-li soubor velkého počtu sídel. Při podrobnějším zkoumání malého počtu venkovských sídel můžeme přistoupit i na další naznačená kritéria jejich výběru. [17]

4.2.1 Velikostní kategorie venkovských sídel

Venkovská sídla se obvykle dělí na tři velikostní kategorie podle rozdílného počtu usedlostí tvořících sídlo - samoty, vsíky a vesnice (vsi).

- Samota je izolované obydlí, které má značný odstup od jiných obydlí. Území mezi samotou a nejbližšími domy nesmí být vyplněno plochami bezprostředně příslušejícími k domu (dvory, zahrady), ale musí ho tvořit plochy jiného hospodářského využití (les, louka, pole). Zpravidla jsou za samoty pokládány i skupinky 2 nebo 3 usedlostí (někteří autoři uvádějí i 5, případně limitují samotu počtem obyvatel nižším než 10).
- Víška je seskupení 4 – 15 (podle některých autorů 20) usedlostí.
- Vesnice (ves) je tvořena větším počtem usedlostí. [4]

4.2.2 Základní typy venkovských sídel

Podle četnosti výskytu samot (případně vísek) v krajině a podle vzájemného poměru mezi samotami a vesnicemi rozlišujeme dva základní typy venkovského osídlení: **seskupené a disperzní**.

Pro **seskupené osídlení** je charakteristická naprostá převaha vesnic. Ke vzniku seskupeného osídlení přispívá zejména nížinná poloha, dobrá kvalita půdy (která vede ke snaze zastavět co nejmenší a pokud možno nejméně kvalitní část půdy) a v sušších oblastech i výskyt zdrojů vody. Ze socioekonomických faktorů je nejdůležitějším faktorem podmiňujícím seskupené osídlení společné hospodaření obyvatel sídla (v minulosti např. trojpolní systém) a obranné důvody (lepší možnost obrany při nájezdech nepřátel).

S **disperzním (rozptýleným) osídlením** se setkáváme především v horských oblastech (Beskydy, Alpy, Bílé Karpaty) s členitým reliéfem a málo úrodnými půdami. Ze socioekonomických faktorů je podmiňuje hlavně individuální způsob hospodaření (např. pastevecký chov dobytka) a případně i kočovný způsob života. Struktura osídlení se může měnit v čase: v některých územích, např. v Maďarsku, bylo území mezi původními seskupenými vesnicemi dodatečně zastavěno samotami (tzv. vložená disperze), výjimečně, např. ve středním Švédsku, může dokonce být původní seskupené osídlení zcela nahrazeno disperzním (tzv. sekundární disperze) [14].

4.3 Region

Novější urbanistická teorie nabízí inovovaný pohled na region, chápaný v širších vazbách (zejména s ohledem na sblížení pohledu urbanismu a socioekonomické geografie resp. regionalistiky). Současní teoretici urbanismu tedy definují region jako:

Účelově (často abstraktně) vymezené území, jehož hranice jsou dány významnými funkčními vazbami (zejména v případě městského regionu) anebo společnými charakteristikami fyzikálními, přírodními, klimatickými, ekonomicko-sociálními, etnickými, jazykovými atd. Velikostně se region pohybuje od městského regionu, až do velikosti území několika států, pro něž lze vysledovat společné charakteristiky. [6]

4.4 Obec

Obec představuje základní jednotku veřejné správy. Jedná se o veřejně-právní korporaci v podobě právnické osoby.

V České republice je obec samosprávná jednotka teprve od roku 1850, kdy vstoupil v platnost zákon, který zrušil do té doby užívané panství. V době komunismu byla jejich práva dočasně omezena.

Každá obec je přesně vymezena na základě katastrálního území. Úředním orgánem obce je obecní zastupitelstvo a rada obce (www.cojeto.superia.cz).

Portál územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj ČR definuje obec jako základní územní samosprávné společenství občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce (§ 1 zákona č. 128/2000 Sb.). Podle rozsahu výkonu státní správy v přenesené působnosti zákon rozlišuje:

- obecní úřad obce s rozšířenou působností (205 obcí) - k 31. 12. 2014
- obec s pověřeným obecním úřadem (393 obcí) - k 31. 12. 2014
- obec se základním rozsahem přenesené působnosti (6 253 obcí) - k 31. 12. 2014 (ČSÚ)

Obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností jsou stanoveny zvláštním zákonem.

4.4.1 Venkovská obec

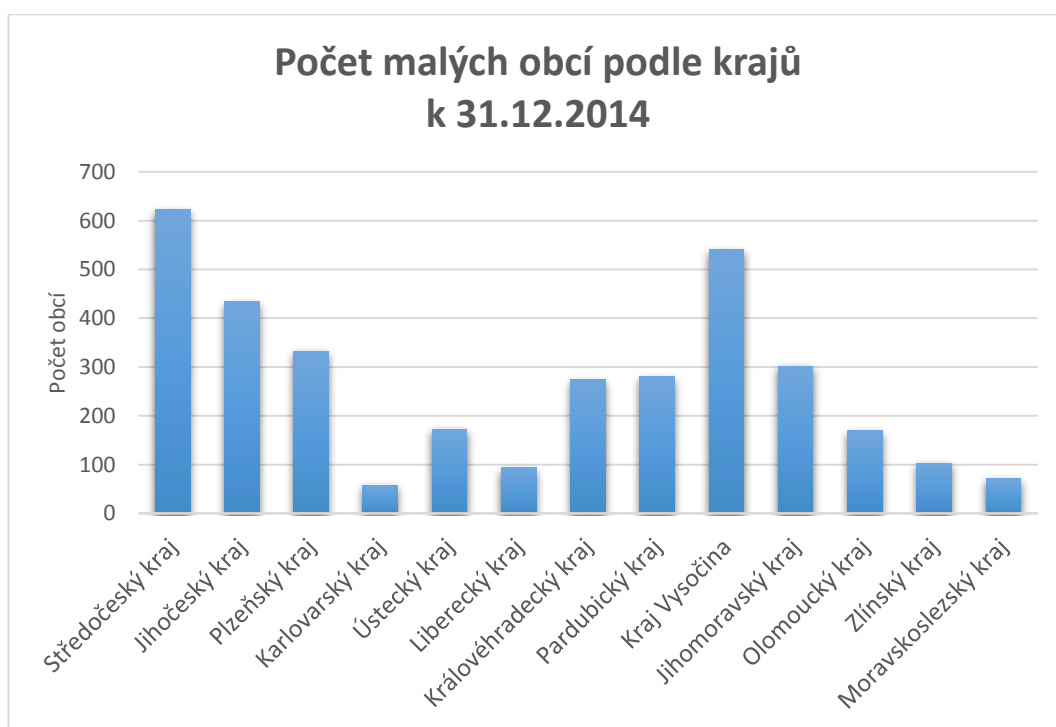
Venkovská obec představuje nespojitě vymezené jednotlivých sídel, obcí podle stanovených kritérií, které se vztahují k jednotce, obvykle se jedná o ukazatele absolutní, počet obyvatel, správní funkce apod. V české odborné literatuře se můžeme setkat s různými pojmy, ale obvykle za venkovské obce jsou považovány obce, které mají méně než 2 000 obyvatel, po přijetí nového zákona o obcích je častěji používána hodnota do 3 000 obyvatel pro vymezení venkovských obcí. Při vymezení venkovského prostoru je možné

více pracovat s hustotou zalidnění a vztahovat počet obyvatel k celkové ploše správního území (www.dvs.cz).

4.4.2 Malá obec

Za malou obec je převážně považovaná taková obec, která má více než 200 a méně než 500 obyvatel. Ke konci roku 2014 bylo v ČR registrováno 3 454 malých obcí, z toho nejvíce na území kraje Středočeského – 623 obcí, pak následuje kraj Vysočina, kde počet malých obcí byl stanoven na 540. Na třetím místě je kraj Jihočeský se stanoveným počtem malých obcí 434 (www.czso.cz).

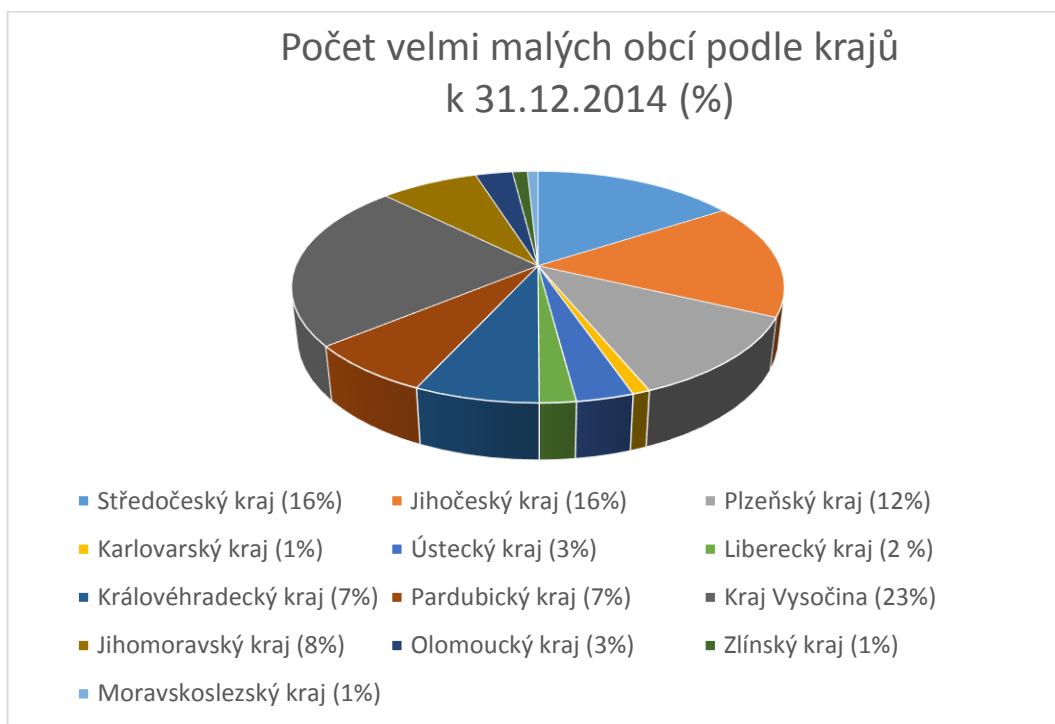
Graf č. 1 Počet malých obcí podle krajů (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

4.4.3 Velmi malá obec

Obec, která má méně než 200 obyvatel je nazývána velmi malou obcí. V České republice ke dni 31.12.2014 bylo registrováno celkem 1 448 velmi malých obcí. Největší počty velmi malých obcí byly zaregistrovány na území kraje Vysočina – 339, což představuje 23 % z celkového počtu v ČR (www.czso.cz).

Obecně osídlení v kraji Vysočina se vyznačuje velkou rozdrobeností sídel a z ní vyplývajícím značným počtem menších obcí. Kromě toho kraj Vysočina má v komparaci s kraji České republiky nejvyšší podíl osob zaměstnaných v zemědělství. Hlavním zdrojem obživy místních obyvatel po dlouhou dobu zůstávalo zemědělství [12].

Tento venkovský ráz osídlení pak do značné míry determinuje demografické charakteristiky obyvatelstva, skladbu domácností i strukturu domovního a bytového fondu kraje.

Graf č. 2 Počet velmi malých obcí podle krajů (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

4.5 Nástroje rozvoje obce

Nástroje rozvoje můžeme v obecné rovině označit jako pomůcky k výkonu, podpoře nějaké činnosti. V kontextu územního rozvoje lze označení nástroj vymezit jako obecný pojem pro všechny prostředky, které napomáhají k dosažení rozvojových cílů daného území. Existuje velké množství dílčích pohledů na nástroje rozvoje území, resp. rozvoje jednotlivých sektorů či věcných oblastí, nicméně základní klasifikace dle charakteru nástrojů je obecně přijímána.

Klasifikace nástrojů rozvoje venkova podle BINEK, J. a kol. (2009) rozlišuje následující kategorie nástrojů:

- *administrativní nástroje* (legislativa, závazné procedury, postupy, organizační normy),
- *koncepční nástroje* (strategie, programy, plány, politické deklaráce, územně plánovací dokumenty, pozemkové úpravy),
- *institucionální nástroje* (instituce, spolupráce, regionální management),

- *věcné nástroje* (infrastruktura, poskytnutí prostor, služeb, hmotného plnění, poradenství),
- *sociálně-psychologické nástroje* (vzdělávání, komunikace, motivace),
- *finanční nástroje* (systémy finančních podpor, dotace, granty).

4.6 Problematika malých a velmi malých obcí

Hlavním problémem malých a velmi malých obcí je nedostatek finanční podpory a lidského kapitálu, který je dan nízkým počtem a nevýhodnou demografickou strukturou obyvatelstva. Vymezení problémů malých a velmi malých obcí se ukazuje jako poměrně jednoznačné, v pocíťování závažnosti jednotlivých omezení rozvoje venkova se však výrazně uplatňují rozdíly dané velikostí obce, polohou obce a postavením obce v hierarchii sídel. Vnímání problémů se často liší od jejich skutečné závažnosti.

Názory subjektů regionální politiky na řešení problémů často nejsou zcela v souladu. Mechanismy a postupy řídicích orgánů naráží na omezené možnosti venkovských, převážně malých a velmi malých, obcí. Řešení problémů malých obcí rovněž komplikuje řada přístupů k jejich vymezení a nastavení systému regionální politiky. Identifikace problémů a zjištění jejich závažnosti je prvním a nezbytným krokem ke zlepšení situace venkovských obcí. V souvislosti s celostátně stále nízkou investiční aktivitou do menších obcí jsou tato území z řady důvodů „na okraji“ – v důsledku nedostatků ve vybavení infrastrukturou (dopravní, technickou, podnikatelskou) nepřitahují podnikatelské aktivity, v důsledku nízké podnikatelské aktivity se dostatečně nerozvíjí infrastrukturní systémy všeho druhu.

Obecně menší venkovské obce můžeme naznačit jako specifický druh hospodářsky slabých regionů (některé jejich problémy mají strukturální charakter – neaktuální orientace zemědělské produkce s ohledem na přírodní podmínky a poptávku trhu). Velkou nevýhodou venkovských oblastí oproti třeba urbanizovanému území je nízká koncentrace spotřeby, která bohužel nemůže vykompenzovat rostoucí náklady firem spojené s jejich umístěním v těchto regionech [6].

Kromě slabé investiční aktivity mezi hlavní problémy malých a velmi malých obcí patří:

- Nedostatek pracovních příležitostí (na venkově je zaznamenána nižší ekonomická aktivita obyvatelstva, menší nabídka pracovních míst přímo v lokalitě a celková zaměstnanost obyvatelstva obce pak je ovlivněna tím, zda se v rozumné blízkosti obce nachází středisko pracovních příležitostí).
- Špatná finanční situace (špatná finanční situace obyvatel venkovských obcí souvisí především s převažujícím zaměstnáním venkovského obyvatelstva ve výrobních oborech na pozicích, vyžadujících nižší kvalifikaci a tudíž hůře placených. Venkovské oblasti jsou charakteristické vysokým podílem zaměstnanosti v primárním sektoru).
- Nedostatečná dostupnost základní občanské vybavenosti a služeb, jako jsou školy, zdravotnická zařízení (podle údajů Ministerstva pro místní rozvoj ČR pouze 1 % obcí do 100 obyvatel vybaveno službami a zařízeními zdravotní péče a jenom 0,5 % základní školou).
- Nedostatek pozemků pro výstavbu (Stavební pozemky v obcích musí být schváleny zastupitelstvem obce a jsou uvedeny v územním plánu obce. Problémy mohou nastat s nedořešenými vlastnickými vztahy s původními majiteli pozemků a také připojení pozemků na technickou a dopravní infrastrukturu. Toto napojení je zpravidla nákladné, což se projevuje do ceny stavebních pozemků. To má za následek vytváření bariér pro zakoupení těchto pozemků především pro mladé páry a rodiny s mladými dětmi) [16].
- Zanedbaná technická infrastruktura (technická vybavenost venkova zahrnuje zásobování vodou (pitná voda, kanalizace), zásobování plynem, elektrickou energií, likvidací komunálního odpadu a také možnosti připojení k internetu. Z analýzy uveřejněné na stránkách Svazu měst a obcí (SMO) vyplývá, že venkov nejvíce trápí zanedbaná dopravní infrastruktura a požadavky na čištění odpadních vod).
- Nedostatečná dopravní obslužnost (v obslužnosti veřejnými dopravními prostředky se projevuje tzv. začarovaný kruh veřejné dopravy na venkově, který lze zjednodušeně popsat následovně: malá populační velikost obsluhovaných sídel podmiňuje malou ekonomickou efektivitu spojů, a tak nutnost dotací z veřejných fondů; snaha o zvýšení rentability vede k redukci málo využívaných spojů, čímž dojde ke snížení nabídky a kvality obslužnosti, a část uživatelů se proto přesune na jiné druhy dopravy (zpravidla automobil); snížení počtu uživatelů však dále sníží rentabilitu spojů) (www.dvs.cz).

- *Snižování počtu obyvatel* (z demografického hlediska se projevují zejména v malých a velmi malých obcích některé negativní trendy klesající porodnosti, stárnutí obyvatelstva a stěhování z vesnic do měst - negativní migrace).

4.6.1 Problematika populačního ohrožení malých a velmi malých obcí

Bínek Jan ve své práci „Venkovský prostor a jeho oživení“ (2007) uvádí: „Obecně věková struktura není klasickým problémem venkovského obyvatelstva, lze říci, že venkovské obce jako celek mají příznivější věkovou strukturu než města. Věková struktura se stává bariérou a začarovaným kruhem ve skupině obcí s nevýhodnou polohou a nedostatkem pracovních příležitostí, které se v důsledku obtížných životních podmínek vylidňují, tj. mladé obyvatelstvo odchází za prací a vzděláním, staří obyvatelé postupně umírají. Tyto obce mohou svými silami řešit situaci jen velmi těžce, otázkou je, zda to lze řešit vůbec, nebo se počet obyvatel obce postupně stabilizuje na nižší úrovni“.

Problémem stárnutí obyvatelstva, jakožto v posledních letech tolik diskutovaném tématem, se zabývá mnoho odborníků ve svých publikacích i odborných člancích. Demografické stárnutí je proces, při němž se postupně mění věková struktura obyvatelstva takovým způsobem, že se zvyšuje podíl seniorů a snižuje se podíl dětí mladších 15 let, tzn. starší věkové skupiny rostou početně relativně rychleji než populace jako celek.

Hlavní příčinou demografického stárnutí je spolu s poklesem porodnosti trvalý pokles specifických měr úmrtnosti vedoucí k prodlužování naděje dožití a tím k častějšímu dožívání se vyššího a vysokého věku. Důsledky demografického stárnutí se dotýkají všech sfér sociálního a ekonomického vývoje a nejčastější obavy vyvolávané změnou věkové struktury se pojí s udržitelností financování důchodového systému, růstem nákladů na sociální zabezpečení a zdravotní péči a nedostatkem pracovních sil na trhu práce. Proces populačního stárnutí se nicméně promítá též do postavení seniorů ve společnosti i do sféry soukromé, do mezigeneračních vztahů a vztahu uvnitř rodiny [20].

5 EKONOMICKÁ A DEMOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA KRAJE VYSOČINA A VELMI MALÝCH OBCÍ

5.1 Charakteristika kraje dle polohy

Kraj Vysočina se nachází v centrální části České republiky na pomezí historických zemí Čech a Moravy. Historie osídlení Vysočiny sahá do 13. století a je spojena s rozvojem těžby stříbra. Vysočina má vnitrozemskou polohu a její hranice se nedotýkají státní hranice ČR. Kraj leží v klimaticky mírném pásmu s průměrnou roční teplotou 6 – 8 °C a průměrným úhrnem ročních srážek kolem 600 mm.

Rozlohou 6 796 km² Vysočina náleží k regionům nadprůměrné velikosti, pouze 4 kraje mají větší plochu, ale z hlediska hustoty osídlení (75 obyvatel / km²) spolu s Jihočeským a Plzeňským krajem patří mezi nejméně zalidněné regiony v České republice. A právě díky tomuto řídkému osídlení a nepřítomnosti těžkého průmyslu je Vysočina atraktivní svým poměrně nízkým znečištěním ovzduší, zdravými lesy, čistými a vodohospodářsky významnými vodními plochami a zdroji vody [12].

5.2 Sídlní struktura

V kraji Vysočina existuje v současnosti 1402 sídel, která jsou integrována do 704 obcí, což představuje druhý nejvyšší počet po Středočeském kraji (1145 obcí), přestože je Vysočina čtvrtým nejméně lidnatým krajem v ČR. Celkový počet obyvatel k 31. 12. 2015 v kraji byl stanoven na 509 475 obyvatel, kde byl zaznamenán pokles o 0,1 %.

Sídlní struktura kraje je tedy velmi rozdrobená. Průměrná velikost obce (732 obyvatel) je v mezikrajském porovnání nejnižší. Téměř polovina všech obcí (48,0 %) spadá do velikostní kategorie obcí s méně než 200 obyvateli (v ČR 24,7 %). V obcích této velikosti žije 7,8 % obyvatel kraje, zatímco v rámci celé ČR se jedná pouze o 1,8 % (www.czso.cz).

5.3 Ekonomický stav kraje

Ke konci roku 2014 bylo v kraji ve statistickém registru ekonomických subjektů, v němž jsou evidována všechna vydaná identifikační čísla organizací, podchyceno 108,8 tisíc subjektů. V rámci České republiky se tak Vysočina zařadila na předposlední místo před Karlovarský kraj, což vzhledem k počtu obyvatel svědčí o nižším stupni podnikatelské aktivity. Nejvíce ekonomických subjektů v kraji vykázal okres Žďár nad Sázavou (25 tisíc), nejméně okres Pelhřimov (16,7 tisíc).

Ekonomická výkonnost kraje zaostává za celorepublikovým průměrem. Jeho podíl na hrubém domácím produktu České republiky se v posledních letech pohybuje kolem 4 %. V roce 2014 činil hrubý domácí produkt na 1 obyvatele kraje téměř 335 tisíc Kč, tj. kolem 83 % průměru České republiky.

Průměrná hrubá měsíční mzda v Kraji Vysočina v roce 2014 činila 23 200 Kč, pod celorepublikovým průměrem zaostala zhruba o 2 400 Kč.

Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15-64 let dosáhl koncem roku 2014 hodnoty 7,35 % a byl sedmý nejnižší v celé České republice. V kraji byl nejvyšší v okrese Třebíč (9,64 %), naopak nejnižší v okrese Pelhřimov (4,95 %). Počet neumístěných uchazečů o práci v kraji oproti roku 2013 poklesl o 10 %. Na jedno volné pracovní místo koncem roku 2014 připadalo na Vysočině 12 uchazečů. Nabídka míst pro kvalifikovanou pracovní sílu není vysoká, ale mírně se zlepšuje [11].

5.4 Primární sektor na Vysočině

Tradičně významné postavení má v Kraji Vysočina zemědělství. Zdejší přírodní podmínky jsou sice podprůměrné (nadmořská výška a sklonitost pozemků snižují produkční schopnost půd), pro některé zemědělské komodity a činnosti je však přesto území Vysočiny optimální (produkce brambor, olejnin, pastevní chov skotu).

Pro zemědělství kraje je i nadále charakteristický velkovýrobní způsob hospodaření. Většina zemědělských podniků se zaměřuje na kombinaci rostlinné a živočišné výroby, větší specializaci je možno sledovat u menších výrobních jednotek samostatně hospodařících rolníků.

Celková plocha obilovin v roce 2014 činila přes 138 tisíc hektarů, sklizeň převýšila 800 tisíc tun při nárůstu průměrného hektarového výnosu na 5,78 tun. Celková sklizeň brambor v kraji činila 259 tisíc tun a představuje více než třetinu produkce brambor v České republice. Plocha brambor zůstala přibližně na úrovni předchozího roku, ale hektarový výnos se zvýšil o čtvrtinu, takže celková sklizeň se výrazně zvýšila.

Intenzita chovu skotu na 100 ha zemědělské půdy dosáhla v roce 2014 hodnoty 59,2 kusů a byla nejvyšší z krajů České republiky. Průměrná roční doживost jedné krávy přesáhla 7,8 tisíce litrů. Produkci masa v množství 38,1 tisíc tun (bez drůbeže) se kraj zařadil na druhé místo v České republice.

Primární sektor (zemědělství, lesnictví, rybářství) má v Kraji Vysočina výjimečné postavení, dlouhodobě v něm v mezikrajském srovnání vykazuje nejvyšší podíl zaměstnaných, přestože v absolutním vyjádření počet pracovníků v primárním sektoru i na Vysočině klesá a snižuje se i jeho podíl na celkovém počtu zaměstnaných osob. V roce 2014 pracovalo v primárním sektoru na Vysočině 15,8 tisíc osob, což představovalo 6,6 % celkového počtu zaměstnaných [11].

5.5 Demografický vývoj velmi malých obcí

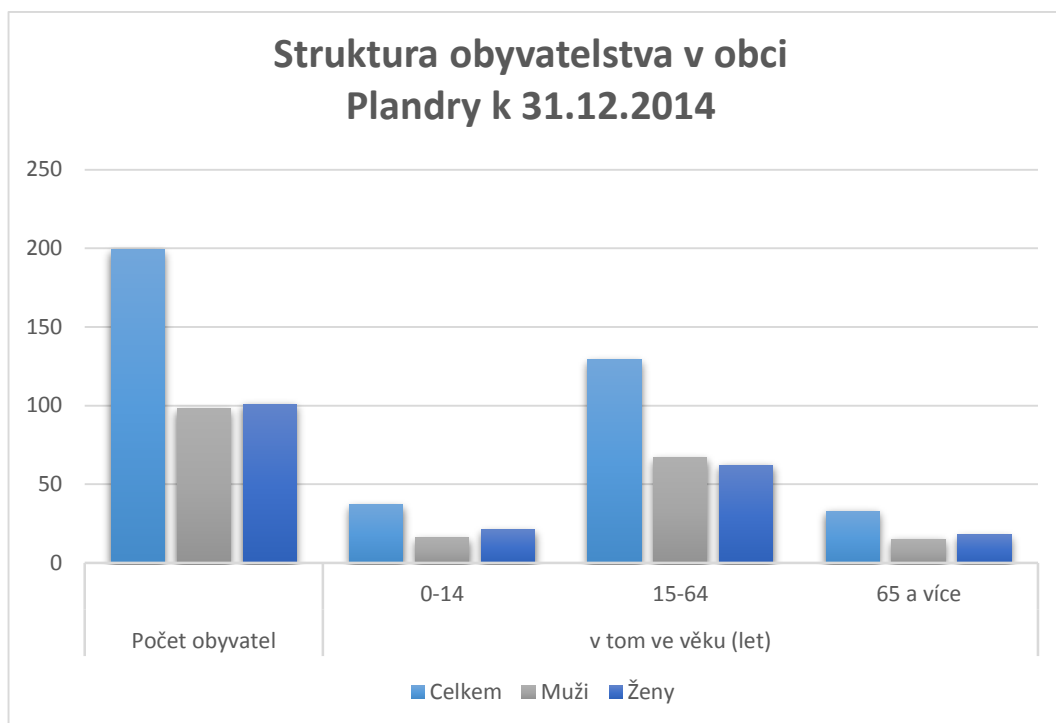
Osídlení v kraji Vysočina se vyznačuje velkou rozdrobeností sídel a z ní vyplývajícím značným počtem malých a velmi malých obcí. Území kraje Vysočina se administrativně člení na 5 okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ). Významná územní změna se dotkla kraje Vysočina k 1. lednu 2005, kdy bylo celkem 25 obcí převedeno k Jihomoravskému kraji. Tato změna se týkala především okresu Žďár nad Sázavou, odkud odešlo 24 obcí, z okresu Třebíč přešla jedna obec. Celkem se vlivem této administrativní změny snížila výměra kraje téměř o 13 000 hektarů a počet obyvatel poklesl o více než 7000 [12].

Na území kraje Vysočina podle Českého statistického úřadu se k 31.12.2014 eviduje 333 velmi malé obce, mezi které patří obce Vysoká Lhota s nejmenším počtem obyvatel na tomto území – 17 osob a největší s hlediska počtu obyvatel velmi malá obec Plandry, kde se eviduje 199 občanů. Obec Vysoká Lhota, která spadá pod okres Pelhřimov, na začátku roku měla stejný počet obyvatel – 17, ale v průběhu roku zde zemřela jedna osoba (tedy jedná se o přirozený úbytek) ale zároveň jedna osoba přistěhovala (zde se jedná o přírůstek stěhováním). Obecně v obci Vysoká Lhota za rok 2014 nebyl zaznamenán celkový přírůstek nebo úbytek.

Mezi ty nejmenší velmi malé obce patří také obce Chýstovice a Vanůvek. Obec Chýstovice, spadající také pod okres Pelhřimov ke konci roku 2014 měla 29 obyvatelů, jelikož na začátku roku zde se nacházelo 30 občanů. Zde se v průběhu roku jednalo pouze o přirozený úbytek, kdy celkový přírůstek (úbytek) se rovnal -1. Naopak třeba v obci Vanůvek se celkový stav obyvatelů za rok 2014 se změnil pozitivně, a to nárůstem z 36 na 38 obyvatel. Rozhodujícím zde bylo narození dvou lidí, teda přirozený přírůstek (a zároveň i celkový) se rovnal 2.

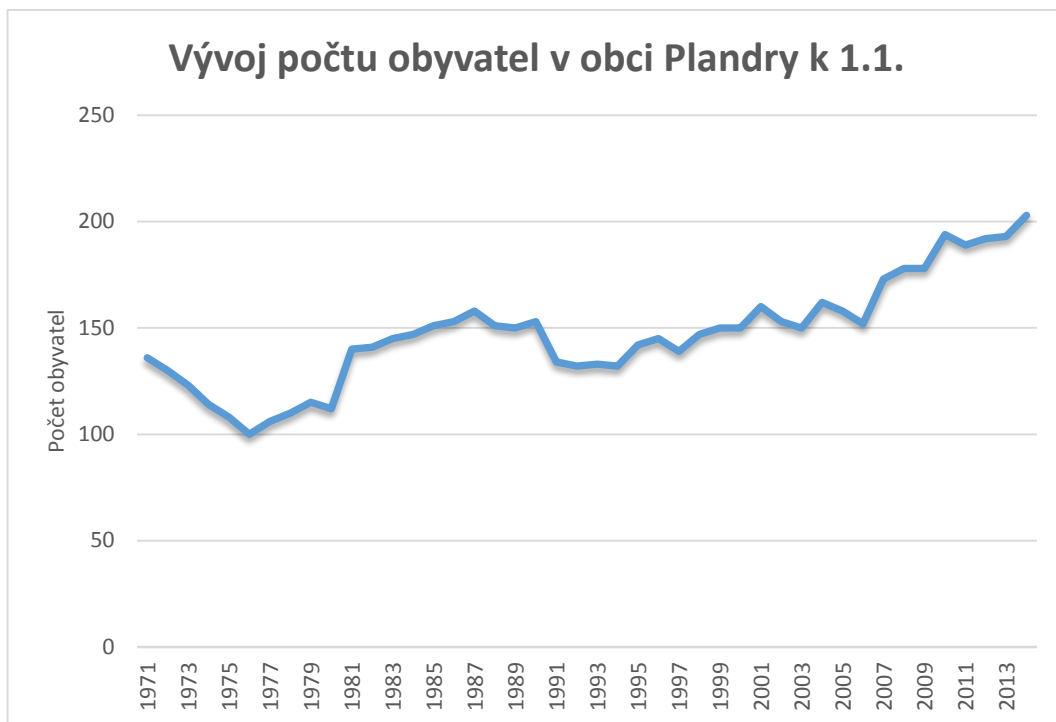

Mezi největší velmi malé obce patří zejména obce Buřenice, Vícenice a Horní Libochová, které mají stejný počet obyvatel – 199. Již zmíněná obec Plandry, která dokončuje seznam velmi malých obcí, spadá pod okres Jihlava. Struktura obyvatelstva ke konci roku 2014 je zachycená v následujícím grafu:

Graf č. 3 Struktura obyvatelstva v obci Plandry (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

Z historického pohledu od roku 1971 můžeme sledovat tendence růstu z hlediska počtu obyvatel v obci Plandry. Zde se stav obyvatelstva za posledních 40 let zvýšil zhruba o 30%.

Graf č. 4 Vývoj počtu obyvatel v obci Plandry (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

Vedle celkového nárůstu obyvatelstva v této obci je důležité zmínit, že saldo migrace je pořád záporné: například v roce 2014 bylo zaznamenáno saldo migrace -5, s tím odůvodněním, že přistěhovaných do obce (5 osob) bylo dvakrát méně, než těch, kteří obce opustili (10 osob) (www.czso.cz).

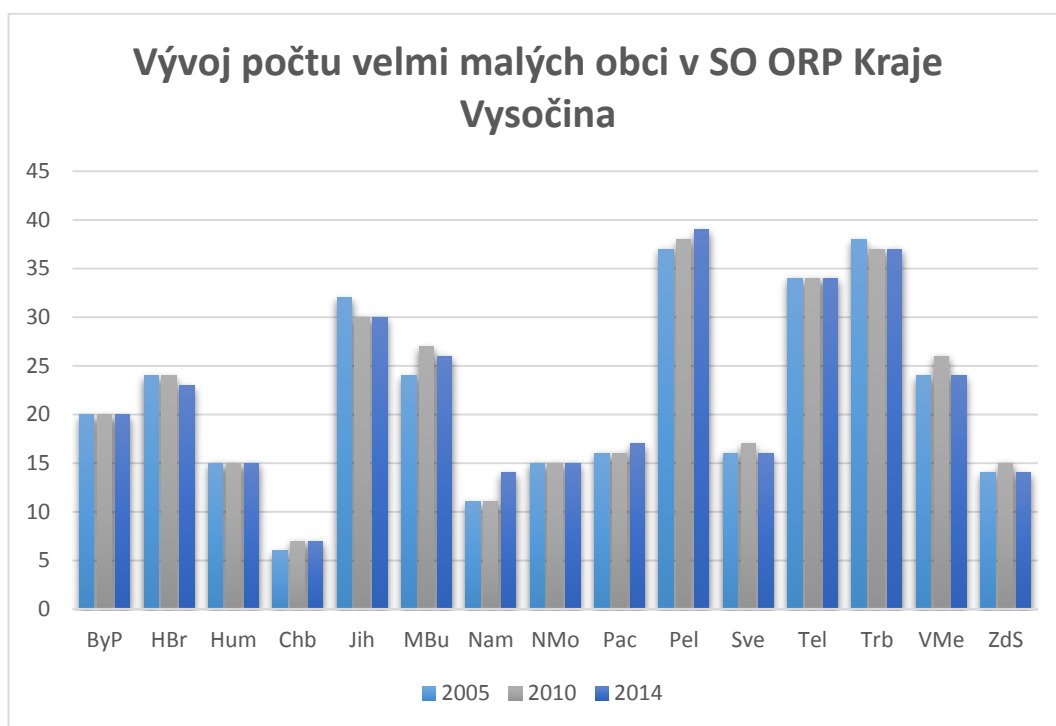
5.5.1 Vývoj počtu velmi malých obcí

Pro kraj Vysočina je typické mimořádně vysoké zastoupení nejmenších obcí do 199 obyvatel. Celkově počet všech obcí se až do roku 1989 v důsledku administrativních zásahů postupně snižoval. V roce 1990 však došlo v tomto procesu ke zvratu. Značný počet sídel, tehdejších částí obcí nebo měst, využil změněných politických a společenských poměrů ke svému opětovnému osamostatnění. První vlna tohoto procesu proběhla ještě před sčítáním lidu v březnu 1991 a další dezintegrace pokračovala i v následující dekádě.

K 1. březnu 2001 tak na tehdejším území Kraje Vysočina existovalo 730 obcí. V následujícím desetiletí se především v důsledku územních změn tento počet snížil na současných 704 obcí. Nově vzniklé obce byly většinou malé z hlediska počtu obyvatel – do 199. Tyto obce tvořily ke konci roku 2008 více než polovinu všech obcí venkovského prostoru na Vysočině. Obce s 200 až 499 obyvatel představovaly téměř tři desetiny obcí

ve venkovském prostoru a obce s 500 až 999 obyvateli necelých 14 procent. Na obce s tisícem a více obyvateli tak připadalo jen 5,5 % celkového počtu obcí venkovského prostoru. Nejmenší obce mají zvláště silné zastoupení ve správních obvodech pověřených obecních úřadů Golčův Jeníkov, Příbyslav, Telč, Jemnice. Naopak nejméně se na celkovém počtu obcí podílejí v obvodech Žďár nad Sázavou, Kamenice nad Lipou, Třešť či Velké Meziříčí.

Nejmenší obce do 199 obyvatel na začátku roku 2011 představovaly 48,6 % všech obcí v kraji, žilo v nich ale pouze 8,1 % populace Vysočiny. V mezikrajském srovnání je to však zdaleka nejvyšší hodnota, která více než čtyřnásobně převyšuje celorepublikovou úroveň [10]

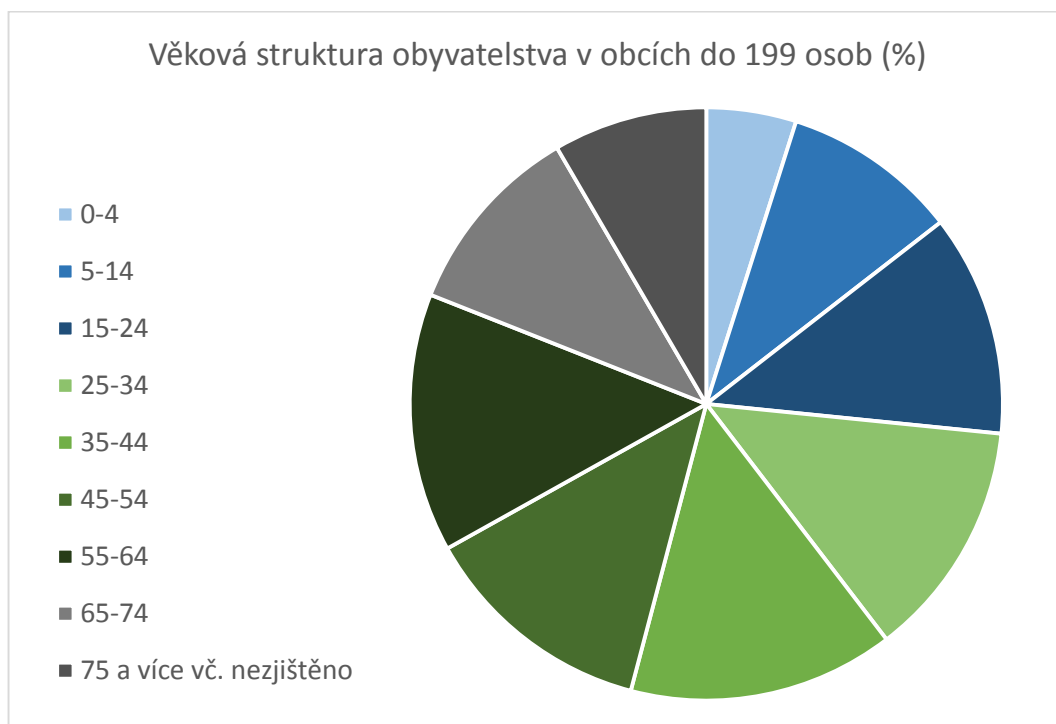

Graf č. 5 Vývoj počtu velmi malých obcí ve správních obvodech s rozšířenou působností Kraje Vysočina v letech 2005, 2010 a 2014 (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

5.5.2 Vývoj stavu obyvatelstva ve velmi malých obcích

V Kraji Vysočina bylo ke konci roku 2011 sečteno celkem 505 565 obvykle bydlících obyvatel, z nichž bylo 250 196 mužů (49,5 %) a 255 369 žen (50,5 %). Kraj Vysočina je třetím nejméně lidnatým krajem v republice, podíl kraje na obyvatelstvu ČR činí 4,8 %. Z pohledu územní struktury žije nejvíce obyvatel v okrese Žďár nad Sázavou – více než

117 tisíc, jako další v pořadí následují okresy Třebíč (necelých 112 tisíc) a Jihlava (téměř 111 tisíc). Nejméně lidnatým okresem je Pelhřimov, kde žije méně než 72 tisíc obyvatel.

Graf č. 6 Věková struktura obyvatelstva velmi malých obcí (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

K 26. 3. 2011 bylo ve velmi malých obcích Kraje Vysočina sečteno 41 148 osob ve věku 65 a více let, což představuje více než 19 % populace, děti do 14 let tvoří 14,5 %. Podíl dětí do 14 let sice převyšuje republikový průměr, ale nadprůměrný je i podíl osob v poproduktivním věku, tj. 65 a více let. Index stáří, který udává počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 – 14 let, dosahuje ve velmi malých obcích Kraje Vysočina hodnoty 129,8 a převyšuje index stáří v kraji o 17,7 procentního bodu a v celé ČR o 19,3 procentního bodu.

Značné rozdíly ve věkové struktuře existují právě i v rámci kraje. Mezi okresy má relativně nejmladší obyvatele Jihlavsko a Žďársko, naopak nejvyšší index stáří vykazuje okres Pelhřimov (127,9) a Havlíčkův Brod (117,6). Ze správních obvodů obcí s rozšířenou působností má nejstarší obyvatelstvo Pacov (index stáří 147,0). Naopak Velké Meziříčí je jediným správním obvodem, kde počet dětí ve věku 0 – 14 let ještě převažuje nad počtem osob v poproduktivním věku (index stáří 96,3). Zajímavé je srovnání věkové struktury podle velikostních skupin obcí. Podíl nejstarších obyvatel je nejvyšší právě v

nejmenších obcích do 199 obyvatel. Naopak nejmladší obyvatele má skupina obcí od 1 000 - 1 999 obyvatel, kde je nejvyšší podíl dětí na populaci (15,6 %) a pouze v této skupině počet dětí převažuje nad počtem osob starších 65 let.

Dalším ukazatelem věkové struktury je průměrný věk populace, který v kraji dosáhl 41,1 roku a mírně převýšil hodnotu za celou Českou republiku (41 let). V meziokresním srovnání zůstaly pod hranicí 41 let pouze okresy Žďár nad Sázavou a Jihlava, zatímco v okrese Pelhřimov byl průměrný věk o 1 rok vyšší než v celém kraji a dosáhl 42,1 roku.

Průměrný věk se významně liší podle pohlaví – 39,7 roku u mužů a 42,5 roku u žen. Tento rozdíl v rozmezí 2,5 - 3 roky je patrný ve všech velikostních skupinách obcí. Nejvyšší průměrný věk mužů a žen je v obcích do 199 obyvatel (41,0 a 43,5 roku), naopak nejnižší hodnoty byly zjištěny v obcích od 500 do 999 obyvatel (39,3 a 41,8 roku). V dalších kategoriích obcí se průměrný věk postupně zvyšuje [10].

6 EKONOMICKÁ ZÁKLADNA VYBRANÝCH VELMI MALÝCH OBCÍ KRAJE VYSOČINA

Možnosti ekonomického rozvoje obce jsou z poměrně velké části závislé na jejím hospodaření. Mezi ty nejdůležitější ukazatele ekonomického stavu obce patří hospodaření obce, podnikání a zaměstnanost. Avšak je důležité zmínit, že značnou roli při rozvoji velmi malých obcí hraje stát a politika venkovského rozvoje. Všechny rozvojové programy, granty a dotační tituly vyžadují určitou míru finanční spoluúčasti ze strany obce, je proto důležité mít představu, s jakými prostředky obec hospodaří, s jakými prostředky je možno počítat do budoucna, ale také, jakých výsledků bylo v minulosti při využití finančních zdrojů dosaženo.

Z hlediska finančních příjmů obce jsou nejvýznamnější položkou daňové příjmy. Každá obec se na celostátním výnosu daně podílí procentem, stanoveným podle počtu obyvatel obce, a to dle koeficientu velikostní kategorie obce.

6.1 Příklad obce Michalovice

Velmi malá obec Michalovice leží administrativně v okrese Havlíčkův Brod a náleží pod Kraj Vysočina. Příslušnou obcí s rozšířenou působností (ORP) je rovněž okresní město Havlíčkův Brod. Obec leží pět kilometrů jihozápadním směrem od Havlíčkova Brodu u silnice na Humpolec v mírně zvlněné, zemědělsky využívané krajině, spadající k Úsobskému potoku (www.obce-mesta.info.cz).

6.1.1 Historie a současný stav obce

První písemná zmínka je z roku 1377. Obec je zde uvedena jako „villa Michalowicz“ tzv. „ves lidí Michalových“. Roku 1430 patřila Mikuláši z Lípy a tím i k hradu Lipnici. V 17. století byla v majetku Frýdnavy (dnes Mírovka), pak až do roku 1791 patřila k panství ve Věži a do poloviny 19. století ke Květinovu. Jednalo se především o zemědělskou obec.

Samostatná obec byla až do roku 1979, kdy byla připojena k Havlíčkovu Brodu. Po referendu v roce 1990 se znovu osamostatnila. V obci byla jednotřídní škola, hostinec a mlýn. Škola byla přebudována na kulturní dům, který se využívá jako obecní úřad, obecní knihovna a sál, kde se konají kulturní akce. Hospoda byla přebudována na obytné stavení a mlýn, který se dochoval, bude mít znovu obnovený náhon.

Nejslavnějším rodákem Michalovic je generál Karel Kutlvašr . Narodil se v domě č.p. 5 roku 1895. V období I. světové války byl ruským legionářem. Za II. Světové války se účastnil domácího odboje „Obrana národa“ a v květnových dnech roku 1945 byl vojenským velitelem pražského povstání, krátce po válce se stal vojenským velitelem „Velké Prahy“. Za protikomunistický odboj byl v prosinci 1948 zatčen a uvězněn na doživotí. V roce 1960 byl amnestován a v roce 1961 zemřel. Na jeho rodném domě byla v roce 1991 odhalena pamětní deska. V obci je též pomník padlých obyvatel obce v I. světové válce, který je umístěn na návsi a pomník padlých rumunských vojáků z konce II. Světové války, který je u příchodu do obce vedle přeložky silnice Havlíčkův Brod – Humpolec. Na jihozápadním konci obce se nachází smírčí kříž.

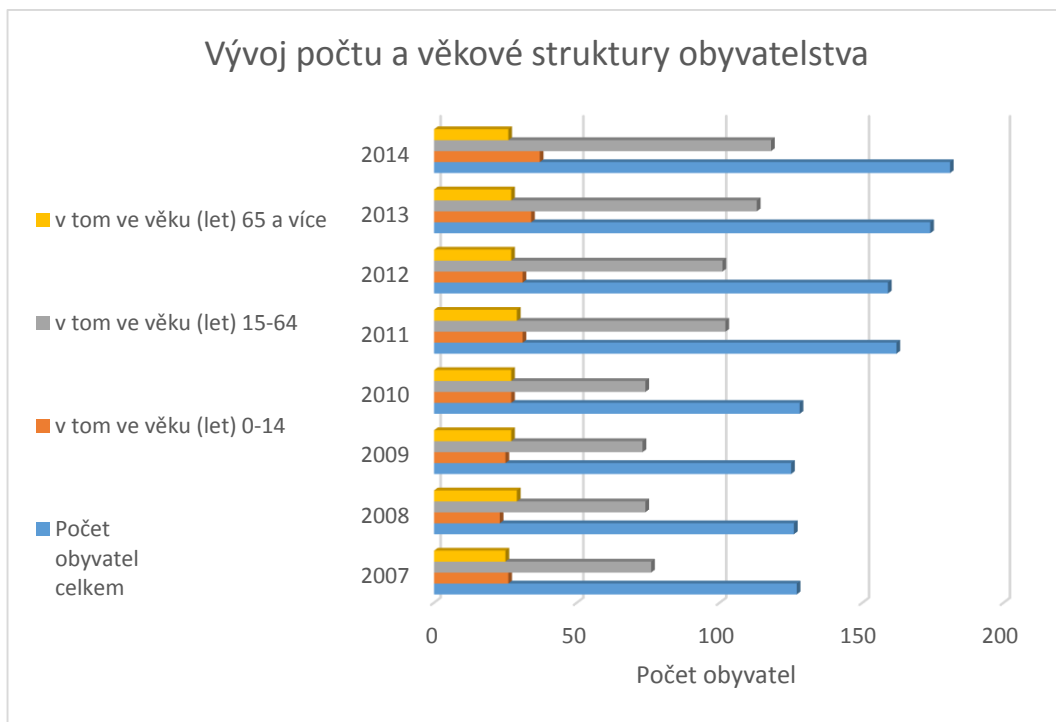
Obec se díky dobrému autobusovému spojení a blízkosti Havlíčkova Brodu v posledních letech rozrostla, avšak zůstal zachován její venkovský ráz. Je vystavěna kolem návsi, kde je hasičská zbrojnice, zvonička, hřiště s dětským koutkem a dva rybníky. Má vlastní vodovod, kanalizaci s čistěním odpadních vod a je plynofikována. V místě je hlavně činnost zemědělská a dřevozpracující (www.obecmichalovice.cz).

V obci existují dva dobrovolné spolky – ženský spolek Vlasta a Sbor dobrovolných hasičů, jež hlavní měrou přispívají i k využití volného času obyvatel obce [18].

6.1.2 Obyvatelstvo a jeho ekonomická aktivita

Jedním z nejzákladnějších výchozích pramenů demografické analýzy je věková struktura obyvatelstva. U věkové struktury obyvatelstva podle věku se nejčastěji zjišťují poměry mezi ekonomicky aktivní částí populace a neaktivní, aby se mohla vypočítat ekonomická zátěž, stejné ukazatele napomáhají v plánování důchodové politiky. Struktura obyvatelstva pak do budoucna napovídá, kolik bude například zapotřebí míst pro žáky ve školství, kolik lidí bude v důchodovém věku, kolik potenciálně ekonomicky aktivních bude v následujících letech apod.

Ke konci roku 2014 v obci žilo 181 obyvatel, jejichž současný a historický stav, co se týká věkové struktury, jsou zachyceny v následujícím grafu, stejně tak i vývoj celkového počtu obyvatel za posledních 7 let (www.czso.cz).

Graf č. 7 Vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva obce Michalovice mezi lety 2007-2014 (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

Pokud budeme hovořit o obyvatelstvu podle ekonomické aktivity, tak za ekonomicky aktivní považujeme osoby nezaměstnané, které práci aktivně hledají a jsou připraveny k nástupu do práce a osoby zaměstnané. V obci Michalovice ekonomicky aktivní obyvatelstvo představuje menšinu a tvoří 55 % z celkového počtu obyvatel, z toho větší část (93 %) ekonomicky aktivních tvoří osoby zaměstnané, zbývající 7 % jsou nezaměstnaní. Skupina ekonomicky neaktivních obyvatelů, kterou zastupují žáci, studenti, učni a nepracující důchodci představuje 55 % z celkového počtu obyvatel, 4 % tvoří osoby s nezjištěnou ekonomickou aktivitou [18].

6.1.2.1 Podnikatelské subjekty obce

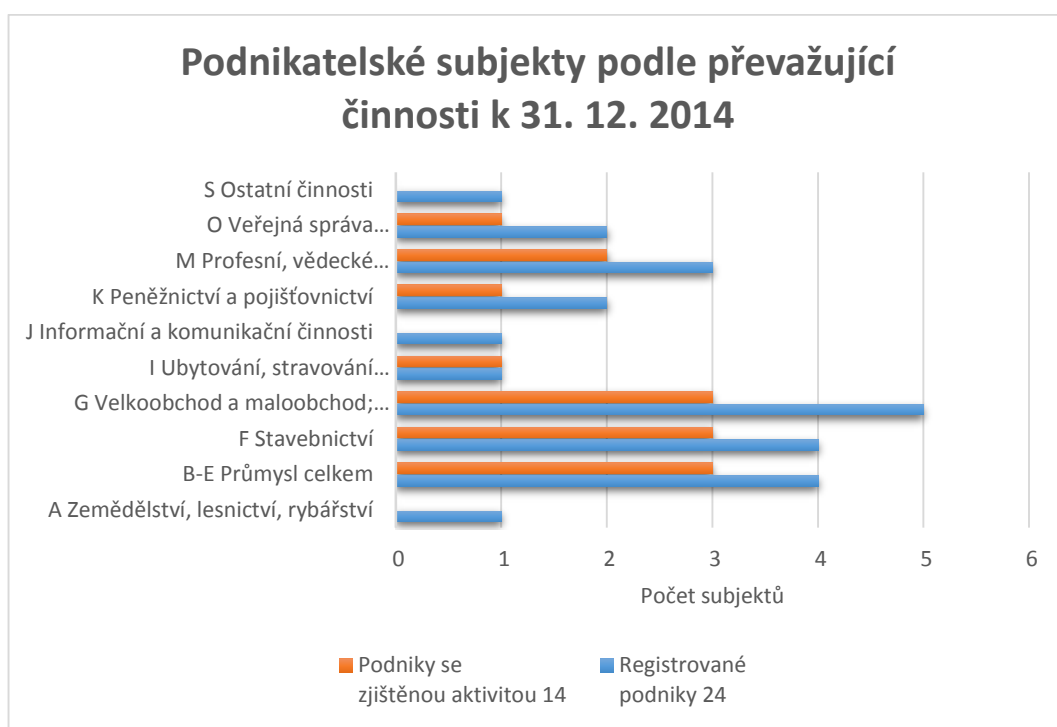
Podnikatelské subjekty v obci Michalovice můžeme znázornit podle dvou základních ukazatelů, a to podnikatelské subjekty podle právní formy a podle převažující činnosti.

Ke konci roku 2014 v obci bylo registrováno celkem 24 podniky (z toho pouze 14 jsou podniky se zjištěnou aktivitou). Tento celkový počet podniků je z větší části tvořen fyzickými osobami, které zastupují Fyzické osoby podnikající dle živnostenského zákona – 18 osob (z toho pouze 10 se zjištěnou aktivitou) a Fyzické osoby podnikající dle jiného

než živnostenského zákona – 3 osoby (z toho 2 se zjištěnou aktivitou). Další právní formou podnikatelských subjektů v obci jsou osoby právnické, kterých je razantně méně, a to pouze 2 registrované právnické osoby (pouze 1 se zjištěnou aktivitou) (www.czso.cz).

Veškeré podnikatelské subjekty podle převažující činnosti jsou zachycené v následujícím grafu, který uvádí jak registrované podniky, tak i podniky se skutečnou aktivitou.

Graf č. 8 Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti obce Michalovice k 31. 12. 2014 (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

Mezi nejvýznamnější podniky obce patří zejména pila s truhlářskou dílnou, zemědělskou činností zde provozuje ZD Šmolovy. Dále je zde penzion s restaurací Dočkalův mlýn. Místní obyvatelé zaměstnává pila a truhlárna - 4 lidi a ZD Šmolovy – 2 lidi.

Pro obec má význam spolupráce s pilou, která využívá mechanizaci na zimní úklid sněhu a údržbu komunikací, příjem do pokladny je za ubytování v penzionu.

6.1.3 Podíl nezaměstnaných osob

Ministerstvo práce a sociálních věcí od ledna 2013 přešlo na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR s názvem Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel v obci ve

stejném věku. Tento ukazatel nahrazuje doposud zveřejňovanou míru registrované nezaměstnanosti.

Rozhodujícím kritériem při výpočtu tzv. Podílu nezaměstnaných osob je skupina obyvatel dosažitelní uchazeči 15-64. Jedná se o uchazeče o zaměstnání ve věku 15-64, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa, tj. evidovaní nezaměstnaní, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání. Za dosažitelné se nepovažují uchazeči o zaměstnání ve vazbě, ve výkonu trestu, uchazeči v pracovní neschopnosti, uchazeči, kteří jsou zařazeni na rekvalifikační kurzy, nebo uchazeči, kteří vykonávají krátkodobé zaměstnání, a dále uchazeči, kteří pobírají peněžitou pomoc v mateřství nebo kterým je poskytována podpora v nezaměstnanosti po dobu mateřské dovolené.

V průběhu roku 2014 se v obci Michalovice nacházelo 113 obyvatel ve věku 15 až 64 let, z toho dosažitelných uchazečů o zaměstnání bylo 8 a volné pracovní místa registrována nebyla. Tak podíl nezaměstnaných osob (nebo míra nezaměstnanosti) ve zkoumané obci v průběhu roku 2014 činil kolem 7,1 %, což je o 0,5 % vyšší v porovnání s okresem Havlíčkův Brod a o 1,4 % vyšší než v celé České republice (www.portal.mpsv.cz).

6.1.4 Základní principy hospodaření obce

„Základní principy obecního hospodaření vycházejí z ústavního rámce uvedeného v čl. 101 odst. 3 Ústavy České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.), podle něhož jsou územní samosprávné celky (obce a kraje) veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.

Mezi základní (obecné) principy hospodaření obce podle obecního zřízení lze řadit zejména povinnost obce:

- využívat svůj majetek účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy a úkoly vyplývajícími ze zákonem vymezené působnosti,
- pečovat o zachování a rozvoj svého majetku,
- vést evidenci svého majetku,
- chránit svůj majetek před zničením, poškozením, odcizením nebo zneužitím,
- naložit s nepotřebným majetkem způsobem a za podmínek stanovených zvláštními předpisy, pokud obecní zřízení nestanoví jinak,

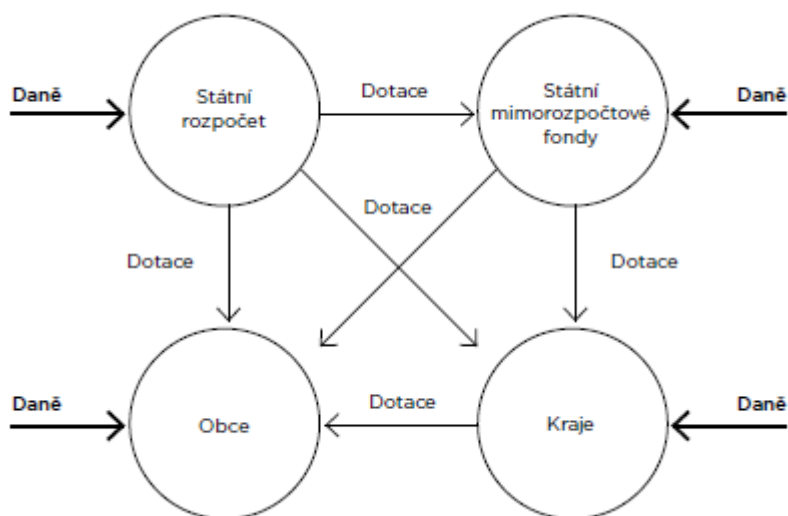
- chránit svůj majetek před neoprávněnými zásahy a včas uplatňovat právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení,
- trvale sledovat, zda dlužníci včas a řádně plní své závazky, a zabezpečit, aby nedošlo k promlčení nebo zániku z nich vyplývajících práv,
- při úplatném převodu majetku sjednat cenu zpravidla ve výši, která je v daném místě a čase obvyklá, nejde-li o cenu regulovanou státem; případnou odchylku od ceny obvyklé zdůvodnit,
- opatřovat písemnosti doložkou o tom, že byly splněny podmínky platnosti právního úkonu obce, pokud je zákonem platnost právního úkonu obce podmíněna předchozím zveřejněním, schválením nebo souhlasem.

Mezi pravidla, která mají vyšší míru konkrétnosti a souvisejí s obecním hospodařením, je možné zařadit např. povinnost obce:

- neručit za závazky fyzických osob a právnických osob (s výjimkami),
- zveřejňovat na úřední desce záměry o dispozicích s nemovitým majetkem (s výjimkami),
- sestavovat každoročně rozpočet obce a závěrečný účet obce a hospodařit podle schváleného rozpočtu,
- nechat si přezkoumat hospodaření obce za uplynulý kalendářní rok,
- zajišťovat výkon finanční kontroly podle zákona o finanční kontrole“ (www.dvs.cz).

6.1.5 Hospodaření obce

Příjmy obecních rozpočtů jsou tvořeny ze čtyř zdrojů. Jedná se o příjmy daňové, ne-daňové, kapitálové a dotace. Daňové příjmy jsou určeny zákonem o rozpočtovém určení daní. V letech 2001-2007 byly tyto částky do jednotlivých obcí rozdělovány na základě koeficientu velikostní kategorie a prostého počtu obyvatel v obci. Po novelizaci zákona v roce 2008 jsou do výpočtu zahrnuty další faktory – prostý počet obyvatel, výměra katastrálního území obce a násobek postupných přechodů. Mimo tento podíl na daních (rozděluje se celkem 21,4 % ze státem vybrané DPH, DPPO a DPFO) obec získává 100 % daní z nemovitosti, daní z příjmu PO placené obcí a část daní z příjmů FO.

Obr. 1 Tok prostředků do rozpočtu obcí

Zdroj: <http://www.rozpocetobce.cz/jak-cist-rozpocet-obce>

Výdaje směřované z rozpočtu obce jsou vynakládány k doplnění a zavedení rozvojových aktivit. Jak uvádí zastupitelstvo obcí, roční rozpočet obce Michalovice je přibližně 1,800.000,- Kč. Roční rozvojové investice představují přibližně 400.000,- Kč a obec se snaží zachovávat roční rezervu přibližně 15% ročního rozpočtu. Obecně platí, že obec se do větších investičních akcí pouští pouze pokud obdrží dotaci, které se snaží v možné míře vyhledávat a získávat.

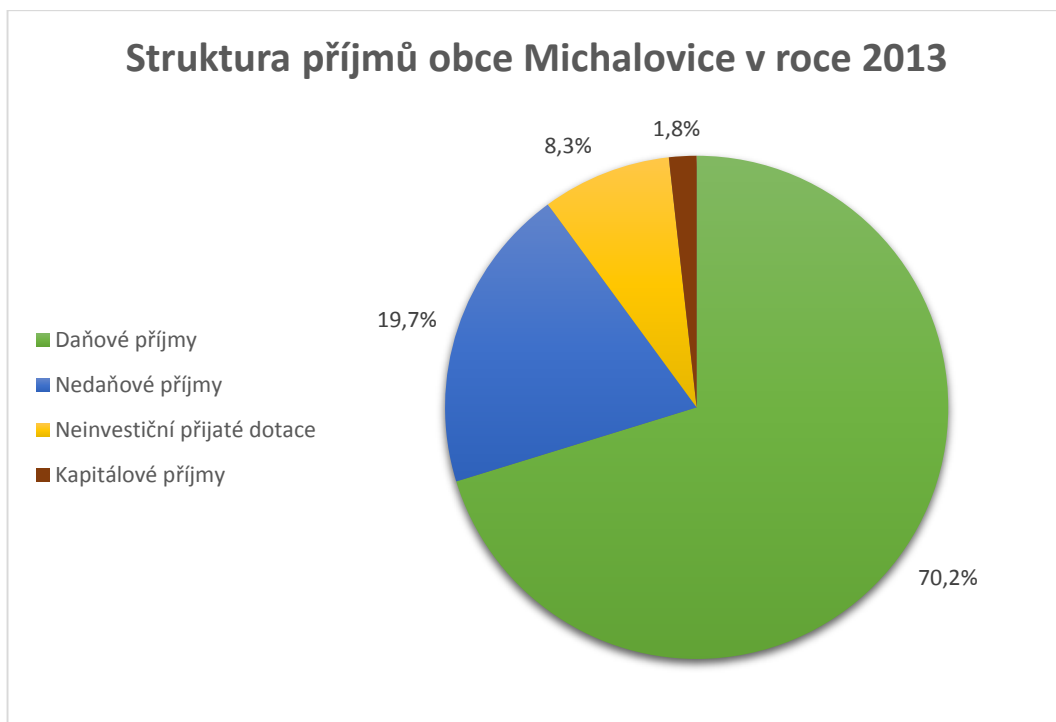
Daňové příjmy obce Michalovice, které v roce 2013 tvořili 70,2 % z celkových příjmů, byli sestaveni z následujících položek:

- Obecné daně ze zboží a služeb v tuzemsku 682 938 Kč
- Daně z příjmů právnických osob 317 151 Kč
- Daně z příjmů fyzických osob 309 798 Kč
- Daně z majetku 180 963 Kč
- Místní poplatky z vybraných činností a služeb 34 335 Kč
- Ostatní odvody z vybraných činností a služeb 6 684 Kč
- Správní poplatky 2 180 Kč.

Vedle daňových příjmů na celkových příjmech obci z 19,7 % se podíleli příjmy nedaňové, do kterých se promítli:

- Příjmy z pronájmu majetku 225 399 Kč

- Příjmy z vlastní činnosti 152 694 Kč
- Ostatní nedaňové příjmy 34 792 Kč
- Přijaté vratky transferů a ostatní příjmy z finančního vypořádání předchozích let 14 302 Kč
- Příjmy z úroků a realizace finančního majetku 2 796 Kč

Graf č. 9 Struktura příjmů obce Michalovice za rok 2013 (vlastní zpracování dle www.rozpocetobce.cz)

Naopak výdaje obce ve stejném roce činili 2 020 325 Kč, jejichž součástí byli:

- Průmyslová a ostatní odvětví hospodářství 990 982 Kč (49,1 %)
- Služby pro obyvatelstvo 611 106 Kč (30,2 %)
- Všeobecná veřejná správa a služby 390 836 Kč (19,3 %)
- Bezpečnost státu a právní ochrana 27 401 Kč (1,4 %)

Z toho celkové výdaje provozní činili 1 411 696 Kč, výdaje celkové investiční 608 629 Kč.

Výsledkem hospodaření obce Michalovice v roce 2013 tak stal přebytek ve výši 163 614 Kč (www.rozpocetobce.cz).

6.1.5 Vlastní hodnocení hospodaření obce v roce 2013

Hospodaření obce Michalovice v roce 2013 bylo zcela úspěšné, jelikož to budeme vztahovat ke vzniklému přebytku ve výši 163 614 Kč.

Z jednoho uhlu pohledu bychom mohli vnímat rozpočet jako bilanci příjmů a výdajů za rozpočtové období (jímž je v České republice kalendářní rok), která podává informaci o vyrovnanosti, případně nevyrovnanosti hospodaření. Pokud je hodnota příjmů rovna hodnotě výdajů, jedná se o rozpočet vyrovnaný. Dosažení takovéto rovnováhy je však při realizaci rozpočtu dílem náhody. Většinou si nejsou příjmy a výdaje rovny. Pokud příjmy přesáhnou výdaje, jedná se o přebytek; v opačném případě o schodek (deficit). Dosažením přebytku zůstávají v majetku obce/kraje nepoužité finanční prostředky. Ty je možné použít například na zaplacení části dluhu nebo na vytvoření určité rezervy pro horší časy. Pokud je hospodaření deficitní, musí obec/kraj někde získat dodatečné finanční prostředky. Může buď použít rezervu z minulých let, nebo si půjčit na kapitálovém trhu.

Ale abychom mohli hlouběji analyzovat správnost a účelnost hospodaření obce, musíme se podívat na jednotlivé položky příjmů a výdajů a zjistit, zda jsou ovlivněni vnitřním rozhodnutím zastupitelstva obce anebo vnějšími vlivy. Z rozpočtu obce je zřejmé, že nejvýznamnější položkou příjmů jsou příjmy daňové, které jsou z velké části získávány z daní z příjmů právnických a fyzických osob. Ty se přímo vztahují k počtu ekonomických subjektů v obci, které jsou závislé na celkovém počtu obyvatel a věkové, popřípadě pohlavní struktuře obyvatelstva a nejsou přímo závislé na vedení obce.

Stejně jako je tomu u příjmů, i výdaje místních rozpočtů se dělí do několika kategorií. Nejjednodušší dělení je na výdaje běžné a kapitálové (neboli provozní a investiční). V prvním případě se jedná o každoročně se opakující výdaje, které nemají investiční charakter. Je možné sem zahrnout například výdaje na platy zaměstnanců, na materiál, energie atd. Naproti tomu kapitálové výdaje slouží k financování dlouhodobého majetku a souvisí i se splácením půjček, které byly na jejich pořízení získány. Zde už pak můžeme výši těchto výdajů vztahovat přímo k vedení obce. Logický lze odvodit, že pokud provozní výdaje budou dlouhodobě převažovat nad výdaje investiční, nemůžeme zde hovořit o efektivnosti hospodaření obce. Každé zastupitelstvo by mělo usilovat o dobrou kvalitu života obyvatel obce cestou jejího rozvoje. Taková snaha se samozřejmě projevuje ve správném rozdělování výdajů – pokud by obce byla zaměřená více na rozvoj, tak by měla

vynakládat více prostředků na investice než na náklady provozní. V roce 2013 hospodaření obce vykazovalo zápornou bilanci provozních a investičních nákladů – investiční náklady byli menší než náklady provozní a tvořili pouze 30,13 % z celkových nákladů obce.

Proto, aby obce hospodařila efektivně, účelně a hospodárně, musí kladt větší důraz na rozdělování prostředků pro rozvoj obce. V oblasti rozhodování o alokaci veřejných prostředků by bylo nutné dát větší prostor ekonomické kalkulaci. Jedná se zejména o situace, kdy by se rozhodovalo o charakteru produkce veřejných služeb. Jednou z nejdůležitějších forem investic do ekonomického rozvoje obce je podpora podnikatelské aktivity, například formou investiční a technické přípravy pro investory – podnikatele.

6.2 Příklad obce Bělá

6.2.1 Stručný popis obce

Velmi malá obec Bělá (německy Biela) se nachází v kraji Vysočina, konkrétně pak v okrese Pelhřimov. Příslušnou obcí s rozšířenou působností (ORP) je rovněž okresní město Pelhřimov. Obec Bělá se rozkládá asi patnáct kilometrů jižně od Pelhřimova. Z turistického a geografického hlediska patří do širší oblasti Českomoravské Vysočiny. Obec leží v průměrné výšce 681 metrů nad mořem a protéká zde říčka Bělá, která je pravostranným přítokem Hejlovky. Nejbližší železnice je 3km zastávka Hříběcí a 5km nádraží Horní Cerekev.

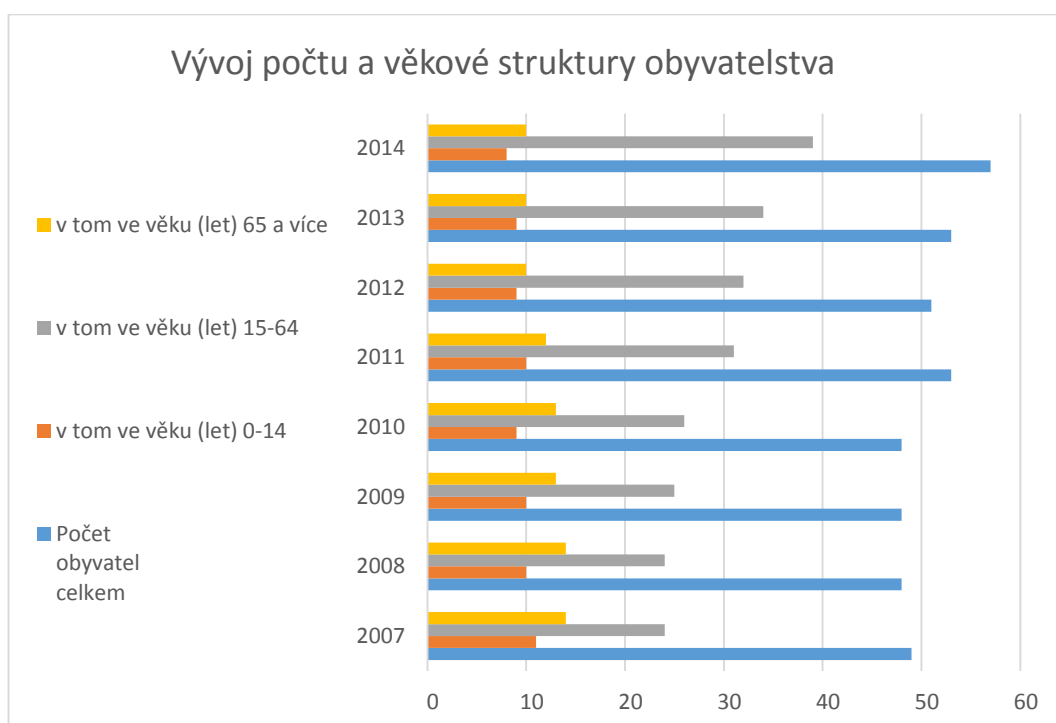
V obci je zaveden veřejný vodovod. Obec disponuje dobrovolnými hasiči. V dnešní době (k 31. 12. 2014) zde pobývá 57 obyvatel.

Název obce se vyvíjel od varianty in Bielely (1392), na Bieli (1587), Biela (1654). Místní jméno je pravděpodobně odvozeno od potoka Bělá, který obcí protéká a jehož název odkazoval na barvu vody či na to, že tekla volnou krajinou bez stromů, takže se v té vodě odráželo slunce.

První zmínku o obci nalezneme v historických pramenech v roce 1517. Celková katastrální plocha obce je 331 ha, z toho orná půda zabírá čtyřicet sedm procent. Kolem jedné třetiny výměry obce je zalesněná. Menší část plochy obce zabírají také louky (méně než jednu třetinu) (www.obce-mesta.info.cz).

6.2.2 Obyvatelstvo a jeho ekonomická aktivita

Základní data o stavu obyvatelstva jsou čistá čísla získaná z obvyklých demografických zdrojů jako například ze sčítání lidu. V obci Bělá k 31. 12. 2014 bylo evidováno celkem 57 lidí, z toho 30 byli muži a 27 – ženy. Průměrný věk se v průběhu posledních sedmi let postupně snižoval, a to ze 41,1 let v roce 2007 na současnou hodnotu 40,5 let. Kromě toho výrazně se zde projevuje stárnutí obyvatelstva, kde dlouhodobě počet obyvatel ve věku 65 a více let stále převažuje nad počtem dětí ve věku do 14 let. Podrobnější vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva obce Bělá je zachycen v následujícím grafu:

Graf č. 10 Vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva obce Bělá mezi lety 2007-2014 (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

Dalším zkoumaným demografickým ukazatelem je ekonomická aktivita obyvatelstva, která charakterizuje ekonomický status osoby, její zařazení mezi osoby zaměstnané, nezaměstnané nebo ekonomicky neaktivní.

V obci Bělá ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle sčítání lidu v roce 2011 představuje menšinu a tvoří 38 % z celkového počtu obyvatel, z toho větší část (85 %) ekonomicky aktivních tvoří osoby zaměstnané, zbývající 15 % jsou nezaměstnaní (www.czso.cz).

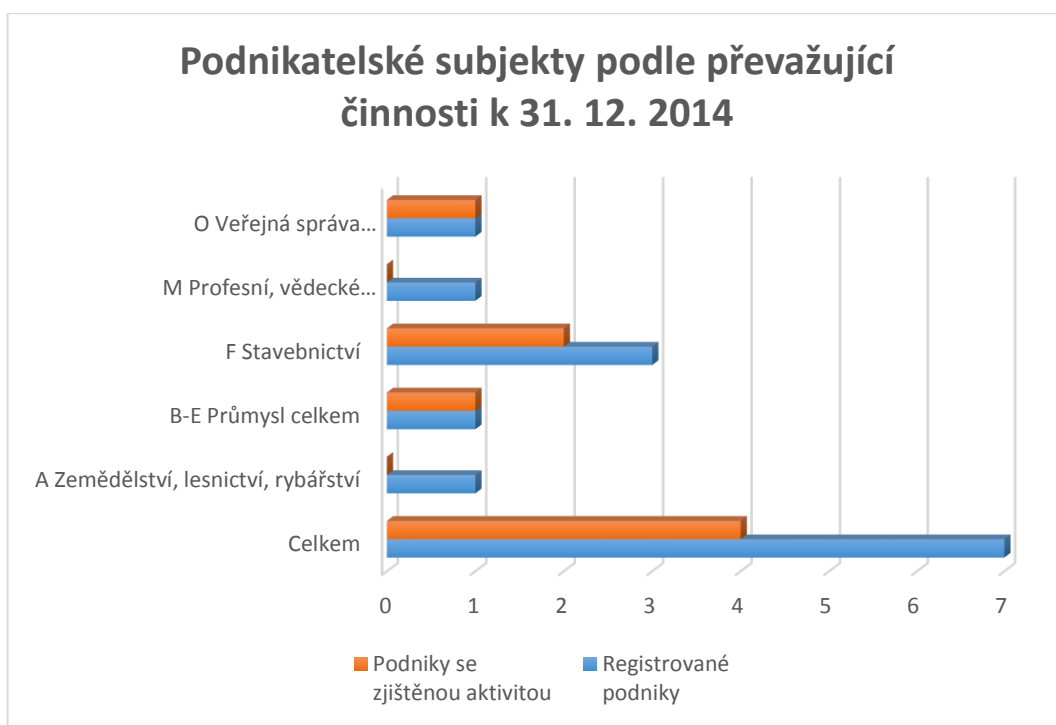

6.2.2.1 Podnikatelské subjekty obce

Podnikatelské subjekty v obci Běla můžeme charakterizovat podle dvou základních skupin: podnikatelské subjekty podle právní formy a podnikatelské subjekty podle převažující činnosti.

Ke konci roku 2014 v obci bylo registrováno celkem 7 podniků (z toho pouze 4 jsou podniky se zjištěnou aktivitou). Tento celkový počet podniků je skoro celkem tvořen fyzickými osobami, které zastupují Fyzické osoby podnikající dle živnostenského zákona – 6 osob (z toho pouze 3 se zjištěnou aktivitou). Představitelem další právní formy podnikatelských subjektů - osob právnických, je vlastně sama obec Bělá, žádné další právnické osoby ke konci roku 2014 nebyli registrovány.

Veškeré podnikatelské subjekty podle převažující činnosti jsou zachycené v následujícím grafu, který uvádí jak registrované podniky, tak i podniky se zjištěnou aktivitou (www.czso.cz).

Graf č. 11 Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti obce Bělá k 31. 12. 2014 (vlastní zpracování dle www.czso.cz)

6.2.3 Podíl nezaměstnaných osob

Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku, je novým ukazatelem registrované nezaměstnanosti a nahrazuje doposud zveřejňovanou míru registrované nezaměstnanosti.

Podle statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska Ministerstva práce a sociálních věcí, v průběhu roku 2014 v obci Bělá se nacházelo 34 obyvatel ve věku 15 až 64 let, z toho dosažitelných uchazečů o zaměstnání bylo 2 a volné pracovní místa registrována nebyla. Tak podíl nezaměstnaných osob (nebo míra nezaměstnanosti) ve zkoumané obci v průběhu roku 2014 činil kolem 5,9 %, což je o 1 % vyšší v porovnání s okresem Pelhřimov (www.portal.mpsv.cz).

6.2.4 Hospodaření obce

Obec hospodaří podle zastupitelstvem schváleného rozpočtu, který je součástí veřejných rozpočtů a slouží k financování veřejných výdajů. Rozpočet se podle zákona o rozpočtových pravidlech sestavuje zpravidla jako vyrovnaný. Může být schválen jako přebytkový, jestliže některé příjmy daného roku jsou určeny k využití až v následujících letech nebo jsou-li určeny ke splácení jistiny úvěrů z předchozích let. Rozpočet může být schválen jako schodkový jen v případě, že schodek bude možné uhradit:

- finančními prostředky z minulých let,
- úvěrem,
- příjmem z prodeje komunálních dluhopisů územního samosprávného celku.

Výsledkem hospodaření obce Bělá v roce 2013 byl přebytek ve výši 562 505 Kč. Pro detailnější znázornění hospodaření obce se podíváme do jednotlivých položek příjmů a výdajů obce v roce 2013.

Hlavní složku příjmů obce tvořili příjmy daňové, které představovali okolo 46,6 % (674 206 Kč) z celkových příjmů a byly sestaveny z následujících položek:

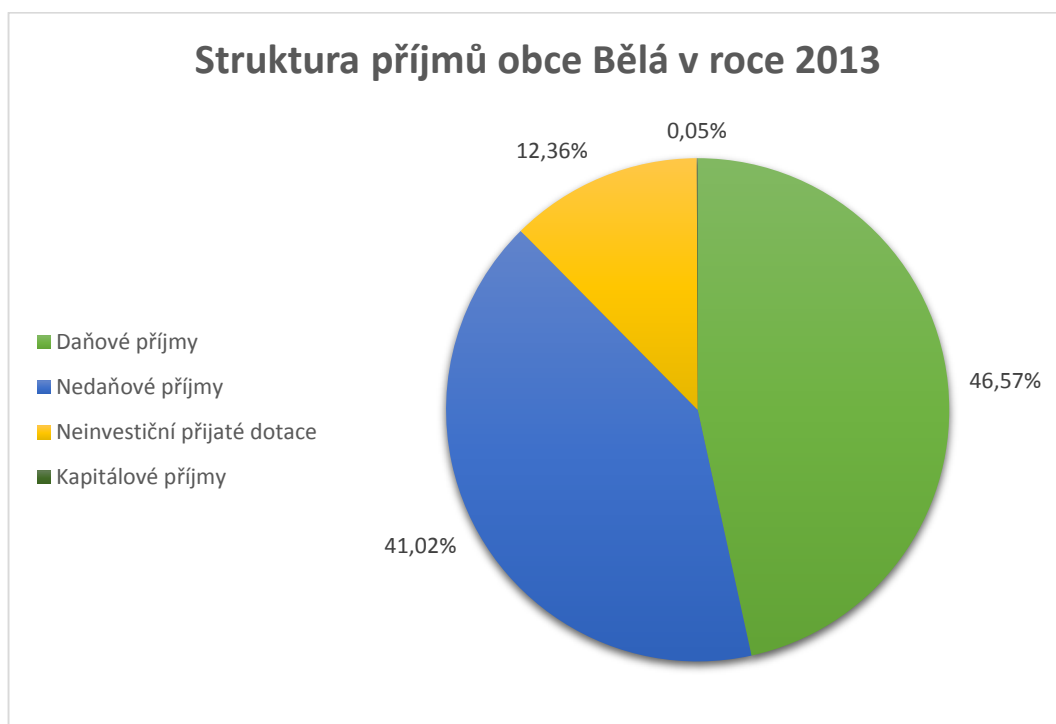
- Obecné daně ze zboží a služeb v tuzemsku 262 829 Kč
- Daně z příjmů právnických osob 183 050 Kč
- Daně z příjmů fyzických osob 118 564 Kč

- Daně z majetku 82 140 Kč
- Místní poplatky z vybraných činností a služeb 25 060 Kč
- Ostatní odvody z vybraných činností a služeb 2 563 Kč

Vedle příjmů daňových se na celkových příjmech obci podíleli příjmy nedaňové, které tvořili přibližně 41 % a byli představeny následujícími položkami:

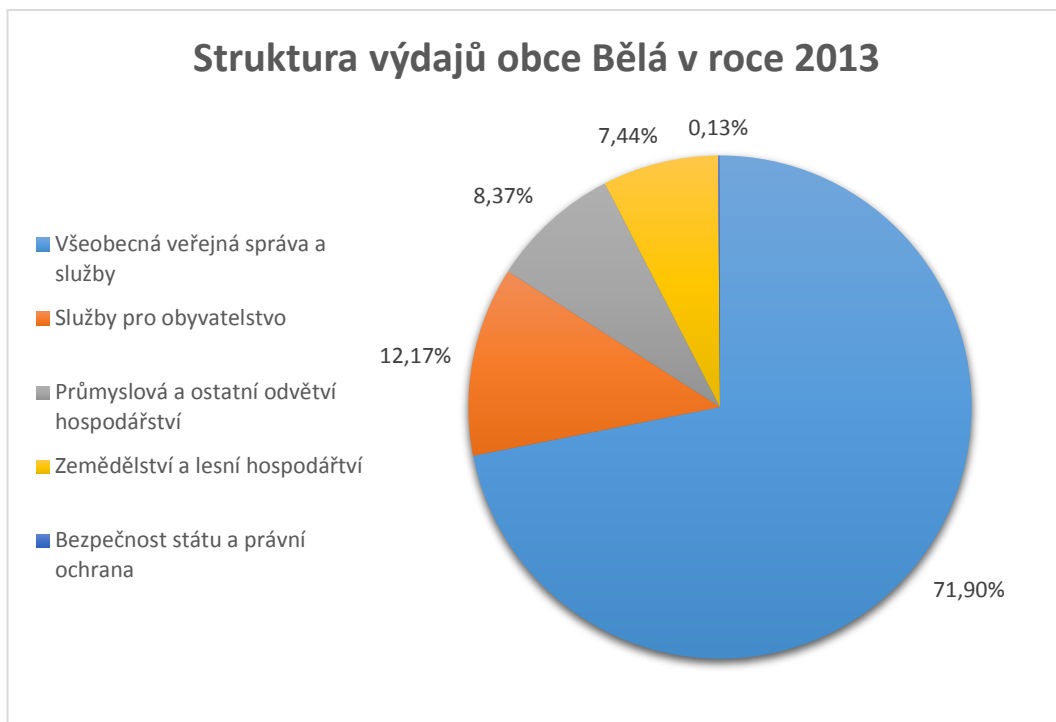
- Příjmy z vlastní činnosti 544 578 Kč
- Příjmy z pronájmu majetku 27 988 Kč
- Přijaté vratky transferů a ostatní příjmy z finančního vypořádání předchozích let 20 000 Kč
- Výnosy z finančního majetku 1 273 Kč
- Ostatní nedaňové příjmy 10 Kč

Vedle toho zdrojem příjmů pro obec byli přijaté investiční a neinvestiční transfery od veřejných rozpočtů územní úrovně v podobě dotací ve výši 179 006 Kč (zhruba 12,4 %) (www.rozpocetobce.cz).

Graf č. 12 Struktura příjmů obce Bělá za rok 2013 (vlastní zpracování dle www.rozpocetobce.cz)

Celkové výdaje obce Bělá v roce 2013 činili 885 336 Kč, jejichž struktura je blíže představená v následujícím grafu:

Graf č. 13 Struktura výdajů obce Bělá za rok 2013 (vlastní zpracování dle www.roz-pocetobce.cz)

6.2.5 Vlastní hodnocení hospodaření obce v roce 2013

Obec Bělá v roce 2013 vykázala přebytkový rozpočet, kdy výsledkem hospodaření stal přebytek ve výši 273 375 Kč. Pokud bychom hodnotili efektivitu hospodaření pouze podle výsledku hospodaření, zde bychom si mohli říct, že obec ukázala dobré výsledky. Jenže jak bylo řečeno u hodnocení hospodaření obce Michalovice, je velice důležité dívat se na strukturu příjmů a výdajů obce a sledovat účelnost alokaci zdrojů.

V roce 2013 obec Bělá, stejně jako obec Michalovice, větší část výdajů použila na uspokojování potřeb provozních, než investičních. Provozní výdaje obce činili 579 486 Kč a představovali skoro 65 % z celkových výdajů, když investiční výdaje tvořili pouze 35 %.

Při sestavení rozpočtu obce výhled by měl být v lepším případě také zpracován zvlášť pro běžnou a kapitálovou část rozpočtu (provozní a investiční). V běžných příjmech a výdajích se dané operace většinou opakují, kapitálové výdaje představují vklad do rozvoje obce a přinesou v budoucnosti užitek. Součástí výdajů by měly být také provozní výdaje vzniklé předpokládanými investicemi. Převaha například kapitálových příjmů ukazuje na to, že obec dává přednost jednorázovému zisku z prodeje majetku před jeho dlouhodobým užíváním.

7 DISKUZE

Problematiku ekonomického rozvoje velmi malých obcí je možné diskutovat z různých uhlů pohledu a hledat příčiny v různých ukazatelích a nástrojích.

Prvním tématem diskuze je otázka nedostatku lidského kapitálu ve velmi malých obcích, kde největším problémem, který brzdí ekonomický rozvoj obce, jsou nízký počet obyvatel a nevýhodná struktura obyvatelstva. Jak již bylo ukázáno na příkladu obce Michalovice a obce Bělá, hlavním zdrojem příjmů obce jsou příjmy daňové, které jsou získávány od ekonomicky aktivního obyvatelstva. Zde můžeme sledovat přímou závislost výši daňových příjmů na celkovém počtu obyvatel, a z toho odvozeném počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Čím větší je počet ekonomických subjektů v obci, tím jsou do rozpočtu obce přijímány větší částky daňových příjmů. Nízká ekonomická aktivita obyvatelstva je pak významně ovlivněná věkovou strukturou obyvatel, kde se ukazuje nedostatečný podíl ekonomicky aktivních a osob produktivního věku na ostatních kategoriích, ale také se zde významně projevuje stárnutí obyvatelstva, kde dlouhodobě počet obyvatel ve věku 65 a více let stále převažuje nad počtem dětí ve věku do 14 let. Index stárnutí, který udává počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 – 14 let a nejlépe odráží stárnutí obyvatelstva, dosahuje ve velmi malých obcích Kraje Vysočina hodnoty 129,8 a převyšuje index stárnutí v kraji o 17,7 procentního bodu a v celé ČR o 19,3 procentního bodu.

Méně příznivá struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva ve velmi malých obcích je v některých případech dána také vzdělanostní strukturou obyvatel. Na základě hodnocení lidského kapitálu je možné konstatovat, že obecně vyšší lidský kapitál je více soustředěn do městských oblastí s jednou nebo více vysokými školami. Tam, kde existují jednak vysokoškolské instituce a jednak také schopností těchto měst nabídnout odpovídající pracovní příležitosti pro uplatnění absolventů těchto škol, dochází k vyšší míře koncentrace obyvatel s vyšší úrovní vzdělání. Tento proces dále zhoršuje vyšší intenzita migrace především mladé populace, která je spojená se změnou bydliště při nástupu na střední nebo vysokou školu, při založení manželství nebo při prvním nástupu do zaměstnání. Tím dochází k prohlubujícímu odchodu vzdělané populace z venkova a takovým způsobem k dalšímu zvyšování jak regionálních rozdílů, tak i rozdílů mezi obcemi na velikostní škále.

Druhým tématem k diskuzi je otázka nedostatečného financování velmi malých obcí. Otázkou „Jak financovat obec?“ se především zabývá zastupitelstvo obce, které by mělo obecně přispívat dobré kvalitě života obyvatelstva a vést obec cestou jejího rozvoje. Taková snaha se samozřejmě projeví v příjmech, výdajích ale také často vede k zadlužení obce. Kompetence v této oblasti upravuje zákon, který uvádí, že by obce měla hospodařit efektivně, účelně a hospodárně soubor se zájmy obce. Základní metodou, podle mého názoru, jak vést obec směrem k rozvoji – je především správné rozdělování příjmů obce, kdy by se nejvíce v úvahu mělo brát správné rozdělování finančních prostředků mezi výdaje provozní a investiční. Pokud by obce byla zaměřená více na rozvoj, tak by měla vynakládat více prostředků na investice než na provozní náklady. Samozřejmě zde také platí pravidlo efektivity a účelnosti, kdy by obce neměla dlouhodobě financovat své investiční aktivity z cizích zdrojů formou půjček a vést k dlouhodobému zadlužení obce.

Třetím bodem k diskuzi jsou stručné návrhy možností ekonomického rozvoje obce, kde za hlavní východisko považují ochotu a snahu obce podporovat podnikatelské aktivity potřebné pro její další rozvoj. Jedním z nástrojů rozvoje může být sdružování svých prostředků se sousedními obcemi a dalšími právníky osobami při zajišťování společných rozvojových programů. Obecně rozvoj vyžaduje odpovídající úroveň podpůrné infrastruktury: dopravy, rozvodných služeb, telekomunikací, obecních a sociálních zařízení atd. Obce tedy mohou stimulovat soukromé zdroje, a to využíváním veřejných prostředků pro zlepšování kvality infrastruktury vhodné k podnikání. Pro malé a střední podnikatele mohou také poskytovat podnikatelské zóny, nemovitosti a nebytové prostory. V současné době však tento typ podpory rozvoje ekonomiky obce mnohde přechází do rukou soukromých developerů, když obce se spíše soustřeďují na podporu tam, kde to není pro soukromé developerské firmy zajímavé (například na obnovu starých průmyslových areálů).

Kromě toho by obce měli poskytovat podnikatelům i jinou než finanční pomoc v podobě technické asistence a informačního poradenství a pomoc při odstranění různých byrokratických překážek. Vedle toho obec může aktivně podporovat sdružování a spolupráci jednotlivých podnikatelů (třeba potenciálně navazující výroby).

8 ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na zkoumání možnosti ekonomického rozvoje obcí a na úlohu primárního sektoru. V literárním přehledu byla dost podrobně popsána charakteristika venkovských sídel celkem a velmi malých obcí. Dále byla provedena analýza kraje Vysočina, která byla nejvíce soustředěna na definování úlohy primárního sektoru, zkoumání demografického vývoje velmi malých obcí a odhalení jejích problémů.

Na základě prověření ekonomické základny obcí Michalovice a Bělá a propojení výsledků vlastní analýzy hospodaření těchto obcí s jednotlivými ukazateli demografické a ekonomické charakteristiky, bylo zjištěno a navrženo mnoho možností ekonomického rozvoje velmi malých obcí.

Z mého zkoumání vyplynulo, že problematika rozvoje velmi malých obcí je především spojena s efektivním hospodařením obce a její finančními možnostmi, s demografickou strukturou a ekonomickou aktivitou obyvatelstva.

9 POUŽITÁ LITERATURA

Knižní zdroje

- [1] BINEK, J. *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: Georgetown, 2007, 137 s. ISBN 978- 80-86251-22-6.
- [2] BINEK, J. a kol. *Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2009, 96 s. ISBN 978-80-904308-0-8.
- [3] BINEK, J. *Synergie ve venkovském prostoru: přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí*. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2010, 118 s. ISBN 978-809-0430-846.
- [4] HALÁS, M. a kol. *Základy humánní geografie 1: Geografie obyvatelstva a sídel*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 101 s. Studijní opory. ISBN 978-802-4438-474.
- [5] HOLEČEK, J. a kol. *Obec a její rozvoj v širších souvislostech*. 1. vyd. Brno: GaREP, 2009. 98 s. ISBN 978-80-904308-2-2.
- [6] ŠILHÁNKOVÁ, V. *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. 1.vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, 130 s. ISBN 978-80-7395-019-4
- [7] VAJDOVÁ, Z. a kol. *Autonomie a spolupráce: důsledky ustavení obecního zřízení v roce 1990*. 1.vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2006, 108 s. ISBN 80–7330–086-9

Internetové zdroje

- [8] Český statistický úřad: *Výsledky sčítání lidu 2011 – obyvatelstvo kraje Vysočina* [online]. 2014 [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567447/63413513a3.pdf/bc4cc47c-ddd1-4b21-beae-c08cc629f6e2?version=1.0>
- [9] Český statistický úřad: *Vývoj zemědělství a lesnictví v kraji Vysočina* [online]. 2014 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20535522/6313610903.pdf/9034dc08-7932-47f6-9fea-e43591124a04?version=1.0>

- [10] Český statistický úřad: *Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Kraje Vysočina v roce 2014* [online]. 2015 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11268/34633108/Vyvoj+2014.pdf/47a2c469-dab4-457a-9ec3-593c2ffb5070?version=1.1>
- [11] Český statistický úřad: *Charakteristika kraje Vysočina* [online]. 04. 01. 2016 [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xj/charakteristika_kraje
- [12] ČÍHALOVÁ, J. *Zemědělství na Vysočině* [online]. Český statistický úřad Jihlava, [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: http://www.obecnetin.cz/VismoOnline_Action-Scripts/File.ashx?id_org=10391&id_dokumenty=1383
- [13] Deník veřejné správy: *Vymezení venkovských obcí v Česku* [online]. 2009 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>
- [14] HALÁS, M. a kol. *Základy humánní geografie 2: Geografie sídel* [online]. Olomouc [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://distgeo.upol.cz/uploads/vyuka/skripta-halas-akol-2.pdf> Skripta. Univerzita Palackého v Olomouci, katedra geografie.
- [15] Integrovaný portál MPSV: *Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska* [online]. 2016 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>
- [16] KOLÍNKOVÁ, A. *Populační vývoj venkovských oblastí: problémy a možnosti řešení*. Brno: Katedra regionální ekonomie a správy, 2010. Bakalářská práce. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/323131/esf_b/bc_financi_verze.txt
- [17] MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Problematika venkovských oblastí*. <http://www.strukturalni-fondy.cz/>. [online]. 11. 02. 2009 [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: [http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Operacni-programy/SPOLECNÝ-REGIONÁLNÍ-OPERACNÍ-PROGRAM-\(SROP\)/Dokumenty/Programove-dokumenty-programu-SROP/Programovy-dokument-SROP-2004-2006/2-Soucasna-ekonomicka-a-socialni-situace-regionu/2-5-Problematika-venkovskych-oblasti](http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programy-2004-2006/Operacni-programy/SPOLECNÝ-REGIONÁLNÍ-OPERACNÍ-PROGRAM-(SROP)/Dokumenty/Programove-dokumenty-programu-SROP/Programovy-dokument-SROP-2004-2006/2-Soucasna-ekonomicka-a-socialni-situace-regionu/2-5-Problematika-venkovskych-oblasti)
- [18] NOVOTNÝ, P., MILICHOVSKÝ, R. a kol. *Plán rozvoje obce Michalovice 2014-2021*. <http://www.obecmichalovice.cz/>. [online]. 27. 1. 2014 [cit. 2016-04-20].

Dostupné z: http://www.obecmichalovice.cz/VismoOnline_Action-Scripts/File.ashx?id_org=9397&id_dokumenty=1255

[19] PERLÍN, R. *Venkov, typologie venkovského prostoru* [online]. Praha, 1998, 9. 12. 2013 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.researchgate.net/publication/228386326_Venkov_typologie_venkovskho_prostoru

[20] SVOBODOVÁ, K.. *Analýza: demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce*. <http://www.demografie.info/>. [online]. 23. 03. 2012 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824

Webové stránky

<https://www.czso.cz/>

<http://www.rozpocetobce.cz/>

<http://www.info.mfcr.cz/ares/>

<http://www.obce-mesta.info/>

10 SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Počet malých obcí podle krajů	17
Graf č. 2 Počet velmi malých obcí podle krajů	18
Graf č. 3 Struktura obyvatelstva v obci Plandry	25
Graf č. 4 Vývoj počtu obyvatel v obci Plandry	26
Graf č. 5 Vývoj počtu velmi malých obcí ve správních obvodech s rozšířenou působností Kraje Vysočina v letech 2005, 2010 a 2014	27
Graf č. 6 Věková struktura obyvatelstva velmi malých obcí	28
Graf č. 7 Vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva obce Michalovice mezi lety 2007-2014	32
Graf č. 8 Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti obce Michalovice k 31. 12. 2014.....	33
Graf č. 9 Struktura příjmů obce Michalovice za rok 2013	37
Graf č. 10 Vývoj počtu a věkové struktury obyvatelstva obce Bělá mezi lety 2007-2014	40
Graf č. 11 Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti obce Bělá k 31. 12. 2014	41
Graf č. 12 Struktura příjmů obce Bělá za rok 2013	43
Graf č. 13 Struktura výdajů obce Bělá za rok 2013	44

11 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Kulturní dům + Obecní úřad Michalovice.....	53
Příloha č. 2 Smírčí kříž Michalovice	54
Příloha č. 3 Hřiště s dětským koutkem Michalovice	55
Příloha č. 4 Penzion Dočkalův Mlýn Michalovice	55
Příloha č. 5 Obecní úřad + Kaple Bělá	56
Příloha č. 6 Ubytovna (Penzion) Bělá	56
Příloha č. 7 Sportovní hřiště Bělá	57

12 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Kulturní dům + Obecní úřad Michalovice

Zdroj: <http://www.obecmichalovice.cz/podzim-2014/gs-1007/p1=68>

Příloha č. 2 Smírčí kříž Michalovice

Zdroj: <http://www.obecmichalovice.cz/historie-a-soucasnost/d-1021/p1=52>

Příloha č. 3 Hřiště s dětským koutkem Michalovice

Zdroj: <http://www.obecmichalovice.cz/historie-a-soucasnost/d-1021/p1=52>

Příloha č. 4 Penzion Dočkalův Mlýn Michalovice

Zdroj: <http://www.dockaluvmlyn.cz/#prettyPhoto>

Příloha č. 5 Obecní úřad + Kaple Bělá

Zdroj: http://www.bela-obec.cz/modules/tableadmin2/external/imageext_new.php?image=WG9%2BY3N%2BZHN-jZjE0MDMuanBnfmdbhGVyaWV%2Bb2JyYXpla19jb3VudGVy-fjh%2BZ2FsZXJpZX4xfjU0fm9Z&width=800&height=600

Příloha č. 6 Ubytovna (Penzion) Bělá

Zdroj: <http://home.tiscali.cz/obecbela/ubytovna/uvod.htm>

Příloha č. 7 Sportovní hřiště Bělá

Zdroj: http://www.bela-obec.cz/modules/tableadmin2/external/image-ext_new.php?image=WG9%2BY3N%2BZHNjZjE0MDYuanBnfmd-hbGVyaWV%2Bb2JyYXpla19jb3VudGVyfjEwfmd-hbGVyaWV%2BMX41NH5vWQ%3D%3D&width=800&height=600